

**Střední odborná škola požární ochrany
a Vyšší odborná škola požární ochrany**

Absolventská práce

Milan Routner

Frýdek – Místek, 2024

**Střední odborná škola požární ochrany
a Vyšší odborná škola požární ochrany**

**Výuka problematiky ochrana člověka za
mimořádných událostí na 2. stupni základních škol**

Absolventská práce

Student: Milan Routner

Vedoucí absolventské práce: kpt. Ing. Iva Karafiátová

Obor vzdělání: 30-08-N/... – Požární ochrana a bezpečnost práce

Vzdělávací program: Prevence rizik a záchranářství

Datum odevzdání: 10. března 2024

**Střední odborná škola požární ochrany
a Vyšší odborná škola požární ochrany**

Pionýrů 2069, 738 01 Frýdek-Místek

PŘIHLÁŠKA

absolventské práce

Jméno a příjmení studenta	Milan Routner
Obor vzdělání	39-08-N/.. Požární ochrana a bezpečnost práce
Vzdělávací program	Prevence rizik a záchranářství
Forma vzdělávání	kombinovaná
Rok konání absolutoria	2024
Závazně vybrané téma absolventské práce	Výuka problematiky ochrana člověka za mimořádných událostí na 2.stupni základních škol
Anotace	V první části má práce za úkol seznámit s historií výuky problematiky ochrany člověka za mimořádných událostí a běžných rizik (dále jen OČMU). Další část je zaměřená na stávající stav výuky problematik OČMU a rozbor závazných dokumentů pro výuku OČMU a zhodnocení možností metodické podpory výuky OČMU na 2.stupni základních škol z pohledu HZS ČR. Zjišťuje pomocí výzkumné sondy (dotazník, rozhovor s učiteli), jakým způsobem výuka této problematiky probíhá a jaké jsou požadavky učitelů na metodickou podporu a výukový materiál. Závěrečná část se zabývá vyhodnocením výsledků výzkumné sondy. Na základě zjištěných výsledků doplňuje stávající výukový materiál pro dané téma, případně stanoví další doporučení.
Cíl práce	Cílem této práce je vymezení obsahu učiva problematiky OČMU na 2.stupni základních škol, včetně rozpracování konkrétních témat, to je příprava na vyučovací hodinu, materiální podklady pro vyučující a žáky.

**Střední odborná škola požární ochrany
a Vyšší odborná škola požární ochrany**

Pionýrů 2069, 738 01 Frýdek-Místek

Vedoucí práce	kpt. Ing. Iva Karafiátová
Termín odevzdání absolventské práce v elektronické podobě	15. 04. 2024
Termín odevzdání absolventské práce v tištěné podobě	30. 04. 2024

Ve Frýdku-Místku dne 2. 10. 2023

.....
podpis studenta

.....
podpis vedoucího práce

**Střední odborná škola požární ochrany
a Vyšší odborná škola požární ochrany**

Pionýrů 2069, 738 01 Frýdek-Místek

ZADÁNÍ ABSOLVENTSKÉ PRÁCE

Jméno: Milan Routner

Obor vzdělávání: 39-08-N/.. Požární ochrana a bezpečnost práce
Vzdělávací program: 39-08-N/02 Prevence rizik a záchranářství
Školní rok: 2023/2024

Protože jste splnil požadované studijní podmínky pro ukončení studia ve vyšší odborné škole, zadávám Vám ve smyslu zákona 561/2004 Sb., § 102, odst. 1 téma pro absolventskou práci.

Název tématu: Výuka problematiky ochrana člověka za mimořádných událostí na 2. stupni základních škol

Rozsah práce je stanoven interně vydanými zásadami pro vypracování absolventské práce.

Vedoucí práce: kpt. Ing. Iva Karafiátová

Termín zadání: 02. 10. 2023

Termín odevzdání absolventské práce v elektronické podobě: 15. 04. 2024

Termín odevzdání absolventské práce v tištěné podobě: 30. 04. 2024

Podpis studenta:

Podpis ředitele školy:

Ve Frýdku-Místku dne:

12 -12- 2023

Razítko:

STŘEDNÍ ODBORNÁ ŠKOLA
POŽÁRNÍ OCHRANY A
VYŠŠÍ ODBORNÁ ŠKOLA
POŽÁRNÍ OCHRANY
pošt. příhr. 56, 738 02 FRÝDEK-MÍSTEK

Prohlašuji, že jsem předloženou absolventskou práci vypracoval samostatně. Veškeré prameny, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury a pramenů.

Frýdek-Místek, duben 2024

.....
(vlastnoruční podpis)

Beru na vědomí, že absolventská práce je majetkem SOŠ PO a VOŠ PO ve Frýdku-Místku (ustanovení § 60 odst. 1 zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon), bez jejího souhlasu nesmí být nic z obsahu práce publikováno.

Souhlasím s prezentačním zpřístupněním své absolventské práce ve studijní knihovně SOŠ PO a VOŠ PO ve Frýdku-Místku.

Frýdek-Místek, duben 2024

.....
(vlastnoruční podpis)

Poděkování

V této části bych chtěl poděkovat vedoucí práce paní kpt. Ing. Ivě Karafiátové za trpělivost a cenné rady, zkušenosti a vedení práce.

Frýdek – Místek, duben 2024

.....

ANOTACE

V první části má práce za úkol seznámit s historií výuky problematiky ochrany člověka za mimořádných událostí a běžných rizik (dále jen OČMU). Další část je zaměřena na stávající stav výuky problematik OČMU a rozbor závazných dokumentů pro výuku OČMU a zhodnocení možností metodické podpory výuky OČMU na 2. stupni základních škol z pohledu HZS ČR, zjišťuje pomocí výzkumné sondy (dotazník, rozhovor s pedagogy), jakým způsobem výuka této problematiky probíhá a jaké jsou požadavky pedagogů na metodickou podporu a výukový materiál. Závěrečná část se zabývá vyhodnocením výsledků výzkumné sondy. Na základě zjištěných výsledků doplňuje stávající výukový materiál. Pro dané téma případně stanoví další doporučení.

Klíčová slova: branná výchova, historie, učitel

ANNOTATION

In the first part, the task of the thesis is to acquaint with the history of teaching the issue of human protection in emergencies and common risks (hereinafter referred to as OČMU). Another part is focused on the current state of teaching OČMU issues and analysis of binding documents for teaching OČMU and evaluation of the possibilities of methodological support of teaching OČMU at the 2nd level of basic schools from the perspective of the Fire Rescue Service of the Czech Republic. Using a research probe (questionnaire, interview with teachers), it finds out how the teaching of this issue takes place and what are the requirements of teachers for methodological support and teaching material. The final part deals with the evaluation of the results of the research probe. Based on the results found, it complements the existing teaching material. Where appropriate, it shall make further recommendations for the topic.

Keywords: civil defence education, history, teacher

Obsah

ÚVOD	1
1. OD HISTORIE DO SOUČASNOSTI	2
1.1. BRANNÁ VÝCHOVA PŘED VZNIKEM SAMOSTATNÉHO ČESKOSLOVENSKÉHO STÁTU	2
1.2. BRANNÁ VÝCHOVA MEZI SVĚTOVÝMI VÁLKAMI	3
1.3. BRANNÁ VÝCHOVA OD KONCE DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY DO SAMETOVÉ REVOLUCE	6
1.4. OD BRANNÉ VÝCHOVY K OČMU	9
2. ZAKOTVENÍ OČMU V RVP	12
2.1. POJETÍ A CÍLE ZÁKLADNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	12
2.2. KLÍČOVÉ KOMPETENCE	12
2.2.1. KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ	13
2.2.2. KOMPETENCE OBČANSKÉ	13
2.2.3. KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ	14
2.2.4. KOMPETENCE PRACOVNÍ	14
2.2.5. KOMPETENCE K UČENÍ	15
2.2.6. KOMPETENCE KOMUNIKATIVNÍ	15
2.3. VZDĚLÁVACÍ OBLASTI RVP ZV	15
2.3.1. ČLOVĚK A SPOLEČNOST (DĚJEPIS, VÝCHOVA K OBČANSTVÍ)	17
2.3.2. ČLOVĚK A PŘÍRODA (FYZIKA, CHEMIE, PŘÍRODOPIS, ZEMĚPIS)	18
2.3.3. ČLOVĚK A ZDRAVÍ (VÝCHOVA KE ZDRAVÍ, TĚLESNÁ VÝCHOVA)	19
2.3.4. ČLOVĚK A SVĚT PRÁCE (ČLOVĚK A SVĚT PRÁCE)	20
2.4. PRŮŘEZOVÁ TÉMATA	20
3. VZDĚLÁVACÍ PROJEKTY HZS ČR URČENÉ PRO PODPORU OČMU	22
3.1. PROJEKT HASÍK CZ – VÝCHOVA DĚTÍ V OBLASTI POŽÁRNÍ OCHRANY A OCHRANY OBYVATELSTVA	22
3.2. PROJEKT ZÁCHRANNÝ KRUH	24
3.3. PROJEKT HASIČI PRO ŠKOLY	25
3.4. PROJEKT VAŠE CESTY K BEZPEČÍ, ANEB CHYTRÉ BLONDÝNKY RADÍ	26
4. PRAKTICKÁ ČÁST	28
4.1. KVALITATIVNÍ VÝZKUMNÁ SONDA – DOTAZNÍK	28
4.2. POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR – UPŘESNĚNÍ POŽADAVKŮ	34
4.3. NÁVRH MATERIÁLU	36
4.4. NÁKLADY NA REALIZACI MATERIÁLU	39
ZÁVĚR	41
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	42
SEZNAM GRAFŮ	43
SEZNAM OBRÁZKŮ	44
SEZNAM PŘÍLOH	45

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

HZS – Hasičský záchranný sbor

IZS – Integrovaný záchranný systém

KSČ – Komunistická strana Československa

OČMU – Ochrana člověka za mimořádných událostí a běžných rizik

PVČ – Preventivně výchovná činnost

RVP – Rámcový vzdělávací programy

RVP ZV – Rámcový vzdělávací programy pro základní vzdělávání

Svazarm – Svaz pro spolupráci s armádou

ZŠ – základní škola

ÚVOD

Během svého života se jedinec setkává s různými situacemi, které představují potenciální rizika ohrožení jeho zdraví, dokonce i života. S rozvojem společnosti a technologií se tato rizika mění. Historicky lidé čelili převážně přírodním mimořádným událostem, jako jsou povodně, bouře a zemětřesení. S modernizací života však vznikají nová rizika spojená s lidskou činností.

Některým z těchto rizik lze předejít, ovšem většina z nich je mimo naši kontrolu. Naše reakce na tyto situace a naše znalosti toho, jak se při nich chovat, mohou výrazně ovlivnit následky. Schopnost adekvátně reagovat na běžná rizika a mimořádné události je zásadní dovednost, kterou by měl mít každý člověk. Tyto události ohrožují lidi všech věkových kategorií, včetně dětí. Proto je důležité, aby se vzdělávání v oblasti bezpečnosti začalo rozvíjet již od dětství. Základy bezpečného chování by měly být součástí výchovy v rodinách. Nicméně školy hrají klíčovou roli, jelikož školním vzděláváním projde většina dětí, které mohou být systematicky a dlouhodobě v daných problematikách vzdělávány a prakticky připravovány. Vzdělávací program by měl být uzpůsoben věku dětí a jejich potřebám. Jsem otcem dcery, která navštěvuje druhý stupeň základní školy, a proto jsem se rozhodl zaměřit se na výuku Ochrany člověka za mimořádných událostí a běžných rizik (dále jen OČMU) právě na této úrovni školního vzdělávání. Žáci 2. stupně by již měli mít osvojeny základní zásady správného chování a s postupujícím věkem by se měli učit, jak udržovat tyto zásady aktuální, čelit různým mimořádným situacím a také se připravovat na přebírání zodpovědnosti za své chování.

Cílem mé práce je poskytnout stručný náhled do historie a osvětlení vzniku pojmu OČMU a její výuky na území České republiky. Dále pak chci popsat současný stav výuky problematiky OČMU a její zakotvení do závazných dokumentů pro základní vzdělávání. V praktické části práce se zaměřím na výuku problematiky OČMU na 2. stupni pěti vybraných základních škol v rámci Územního odboru Teplice Hasičský záchranný sbor (dále jen HZS) Ústeckého kraje, kde působím jako lektor v projektu Hasík CZ. Výzkumnou sondou zhodnotím, zda pedagogové naplňují požadavky kladené na tuto problematiku, a také jaké materiály ke své práci využívají, případně mají další požadavky na tyto materiály.

1. Od historie do současnosti

Při studiu podkladů jsem se setkal s pojmem branná výchova, s nímž OČMU velmi úzce souvisí. Většina lidí má pojem branná výchova spojen se svým dětstvím a ideou komunistického režimu. Tento pojem má však daleko hlubší historii, a to i před únorem roku 1948.

1.1. Branná výchova před vznikem samostatného československého státu

Rakousko-Uhersko bylo mocná středoevropská říše, která zahrnovala dnešní Rakousko, Maďarsko, Českou republiku, Slovensko, Chorvatsko, Slovinsko a další území a tím bylo i důležitým hráčem v evropské politice. V důsledku událostí, jako byla porážka císařské armády ve válce s Itálií 1859 a Prusko-rakouské válce v roce 1866, došli rakouští vojenští představitelé k poznatku, že rakouský voják je nejen na nižší mentální úrovni ale i na té fyzické. Proto také vznikl požadavek na školskou reformu. O tuto reformu se zasazoval i následník trůnu arcivévoda František Ferdinand d'Este, který prosazoval armádní prvky do veřejného školství. Reforma, která byla uskutečňována v letech 1868-69 v návaznosti na říšský školský zákon, kterým se zavedla povinná školní docházka pro děti od šesti do čtrnácti let, zavádí i výuku tělocviku na veřejných školách. Zde vznikají počátky branné spíše předvojenské výchovy. Žáci se ve škole měli zaměřit nejen na tělocvik, ale ve vyšších ročnících také na výuku pořadové přípravy a přípravy pro střelbu. Na středních školách především gymnáziích se mohli studenti dobrovolně cvičit ve střelbě či šermu. Z výše uvedeného plyne, že tělocvik, dnešní tělesná výchova, nebyl zaveden ze zdravotního či pedagogického hlediska, ale měl připravit fyzicky schopné odvedence – brance pro armádu. Branná výchova nebyla zaměřena pouze na tělocvik a armádní prvky, ale měla vést také k loajalitě vůči panovnickému dvoru. Po začátku první světové války byl tlak na školství stupňován a docházelo tím k militarizaci školství.

Tato reforma samozřejmě měla i své odpůrce, pro které byla výuka tělocviku vnímána jako nemravná, zvláště pro dívky. Záleželo tak především na přístupu pedagogů, jak se k této změně v systému postavili. Branná výchova ve školství byla v té době kontroverzní. Někteří lidé ji vnímali jako důležitý prostředek k upevnění národní identity a bezpečnosti státu. Jiní však

viděli v tomto systému zbytečné vojenské tlaky na mladé lidi a omezování jejich svobody. Žáci se často potýkali s přísnými pravidly a vojenskou disciplínou, což mohlo vést k nevoli a odporu.

Branná výchova byla zaváděna i mimo školství prostřednictvím spolků. Ať už se jednalo o církevní, hasičské či tělovýchovné. Nám bude nejznámější Sokol založený Miroslavem Tyršem a Jindřichem Fügnerem. Právě Tyrš je považován za průkopníka české branné výchovy. Dále pak skautské hnutí Junák rozvíjející se zásluhou A. B. Svojsíka. Na území Německa to bylo turnerské hnutí. Nemůžeme opomenout katolickou tělocvičnou organizaci Orel. Je jisté, že tyto spolky sdružovaly obyvatele nejen pro zlepšování fyzické kondice ale i ideologicky.

Branná výchova za dob Rakouska-Uherska ve školství byla důležitým prvkem vzdělávacího systému té doby. I když byla kontroverzní a měla své nedostatky, přispěla k posílení národní identity a vojenské připravenosti říše. Tato část naší historie nám poskytuje zajímavý pohled na složitou historii naší země a její vztah k vojenské připravenosti.[1]

1.2. Branná výchova mezi světovými válkami

Na konci první světové války se rozpadá monarchie Rakousko-Uherská a vznikají nová státní uskupení. Mezi ně se řadí i vznik samostatného Československa v roce 1918. Bylo rozhodnuto, že za vzdělání bude odpovědný stát. Postupně byla přijímána příslušná legislativa a vzniklo ministerstvo školství a národní osvěty. To mělo za úkol v novém státě nejen položit základy národního, dnešního základního, školství na demokratických a národních hodnotách, především však sjednotit systém výuky na celém území Česka, Slovenska a Podkarpatské Rusi, kde bylo proti zbývajícím území velké procento analfabetů.[1]

Pro porovnání lze uvést údaje z roku 1921, kdy počet analfabetů dosahoval 3 % v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 13 % na Slovensku a 44 % na Podkarpatské Rusi. Podle statistik z roku 1930 počet analfabetů velmi slabě přesahoval 1 % v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Počet analfabetů dosahoval na Slovensku 6 % a 21 % na Podkarpatské Rusi. V celkovém pohledu se jednalo souhrnem o 3,25 % obyvatelstva oproti roku 1921, kdy se souhrnem jednalo o 7,5 % obyvatelstva. [2]

Je nezbytné objasnit situaci v době, kdy většina zemí postižených válečným konfliktem zdůrazňuje pacifismus, což je postoj odmítající válku a násilí a propagující mírovou ideu. Tento trend platil i v Československu, a proto není vojenská výchova na předním místě zájmu. [1]

Zákon č. 226 z 13. července roku 1922 zavádí do školství povinný předmět občanská nauka a výchova, který se zaměřoval na výuku žáků o demokracii, právním systému, ústavě, politických institucích a historii státu. Důraz byl kladen na občanskou odpovědnost a aktivní účast občanů veřejným životem. Snaha vojenských úřadů a tělovýchovných organizací ukotvit legislativně brannou výchovu nebyla v té době vyslyšena, a tak spočívala branná výchova v prvním desetiletí mladého státu právě na dobrovolných organizacích mimo školský systém.

Změnou mezinárodní situace ve 30. letech reagovali Československé úřady na narůstající nebezpečí ohrožení státu a postupně byla přijímána potřebná legislativa ohledně branné výchovy na všech stupních školského vzdělávání a procházeli jím všichni žáci bez rozdílu pohlaví. Branná výchova byla rozdělena na mravní, naukovou a tělesnou a byla vnímána jako prohloubení občanské nauky. Mravní složka byla ve zkratce zaměřena na vlastenectví, základní poučení o armádě, posilování kladných vlastností jako jsou statečnost, solidarita, kamarádství. Hlavní předmět pro mravní brannou výchovu byla právě občanská nauka, nicméně tato složka prostupovala celou školní výchovou. Nauková složka prostupovala konkrétními předměty jako byl zeměpis – např. slepá mapa okolí, přírodopis – bylinky, použití dřeva jako materiálu, hudební výchova – zpěv při pochodu či kreslení. Tělesná složka nebyla však zaměřena vojenským směrem jako z dob monarchie, ale na rozvoj celkové tělesné zdatnosti jako je vytrvalost, odolnost, orientace v přírodě. Zavedení branné výchovy si vyžádalo přepracování školních osnov, kterého se pedagogové dočkali až v roce 1938. Pro pedagogy zabývající se touto tematikou vycházel *Časopis pro občanskou nauku a brannou výchovu* (vycházel v letech 1936 až 1938). Ministerstvo národní obrany vydalo *Rukověť branné výchovy* pro nižší stupeň v roce 1934 a pro vyšší 1936.

Učitelství sbor však nečekal na toto nové zpracování osnov z roku 1938 a přistoupil k zavádění branné výchovy aktivně, využil situaci ke změně způsobu vyučování. Z klasického paměťového vyučování, kdy látku vykládá učitel, přecházeli pedagogové ke způsobu vyučování s vysokým podílem individuální či skupinové práce. [1]

Výzvou pro učitele bylo zajištění praktického nácviku předepsaných dovedností. Prostor pro komplexní procvičení nabízelo pochodové cvičení a záleželo jen na učiteli, jaké prvky do něj zahrnul. Za ideální můžeme považovat příklad, který ve své metodice uvádí J. Dolenský. Vychází z reálného pochodového cvičení, které pro své žáky připravil. Samotnému cvičení předcházela přípravná hodina, kde byli žáci seznámeni s trasou a úkoly, které je čekají,

od učitele se dozvěděli základní vlastivědná a historická fakta. Následně si vypsali informace na základě studia mapy, do čtvercové sítě načrtli pochodovou osu a několik žáků prezentovalo před třídou, na základě svého náčrtu a poznámek, popis trasy za použití přesné topografické terminologie. Den cvičení začal nástupem, kdy byli žáci rozděleni do družstev. Určení velitelé měli příležitost vyzkoušet si povely, družstvo je plnilo. Před samotnou cestou žáci určili světové strany pomocí hodinek a zorientovali své náčrty. Během pochodu procvičovali odhady vzdáleností, které následně ověřovali krokováním. Celodenní úkol spočíval v bedlivém pozorování například stop na cestě, významných bodů v krajině. Spolu s cvičením bystrosti se pravidelně cvičili tělovýchovné prvky, zrychlený pochod, indiánský běh, hod kamenem na cíl či do dálky, hráli branné hry. Jedno družstvo se pokoušelo obsadit vymezený prostor hájený druhým družstvem. V cílové obci žáci opět cvičili pozorování a na základě zjištěných znaků vyslovovali svoje domněnky. Po návratu učitel cvičení zakončil opět při nástupu družstev a žáci dostali za úkol provést reflexi formou slohového cvičení.

Z výše popsaného příkladu je patrná činorodá aktivita pedagogů. Jejich proreformní přístup, vytváření metodik, kurzů branné výchovy pro učitele národních škol. Výuka byla přizpůsobována ročnímu období, kdy v zimních měsících probíhala teorie ve třídách a praktická část v letních měsících. Nejvyšší úroveň výuky byla zaznamenána na školách, kde působili jako pedagogové bývalí frontoví vojáci nebo důstojníci v záloze, kteří uměli skloubit pedagogické zkušenosti s armádními. V předválečném období byla již problematika branné výchovy detailně rozpracována v osnovách pro jednotlivé ročníky. [2]

Po 30. 9. 1938, kdy došlo k podepsání Mnichovské dohody a Československo muselo do 10 dnů vyklidit území Sudet Německu, odešlo české obyvatelstvo do vnitrozemí. Některé školy byly nuceny omezit či přerušit výuku a uprchlíci v nich našli dočasné ubytování, jiné školy byly žáky přeplněny a pedagogové museli výuku přizpůsobit dané situaci. Předmět občanská výuka a výchova byly upozaděny. Na zabraném území, které se stalo součástí německé říše, byly školy poněmčeny. Obsazením zbytku Československa německou armádou 15. 3. 1939 vzniká protektorát Čechy a Morava. Nacistům se ve velmi krátkém čase podařilo vybudovat funkční správu protektorátu. Postupně bylo likvidováno vše, co by žákům mělo připomínat samostatné Československo. Jako první byl zrušen zákon o branné výchově a veškeré předpisy, které s ním souvisely. Došlo k poněmčování školství, změnám učebních plánů škol, byl vyvíjen tlak na pedagogy.

Tak jako i v předchozí kapitole je třeba se zmínit i o mimoškolní branné výchově v tomto období. Ta se opírala hlavně o dobrovolné organizace. Spolky jako Sokol, Orel, Dělnická tělovýchovná jednota a Junák měli již tradici z dob monarchie. Novými spolky byl Český červený kříž, který se věnoval zdravotní a hygienické osvětě formou přednášek, výstav, letáků či kurzů první pomoci. Specifickou dobrovolnickou organizací byla Masarykova letecká liga, která měla za cíl vybudovat národní letectvo. Byla úzce napojena na Sokol a Junáka. Působila ve školách, kde se žáci věnovali leteckému modelářství. V době protektorátu Čechy a Morava byly tyto spolky postupně nuceně rušeny, jejich představitelé byli perzekuováni.[2]

Toto období bylo poznamenáno demokratickými ideály a snahou o budování moderního státu, což ovlivnilo i obsah a cíle občanské výchovy. Po rozpadu první republiky a následném německém obsazení se však politická situace, a tím i přístup k občanské výchově, dramaticky změnila. Předmět občanská nauka a výchova formovali převážně pedagogové, kteří reagovali na dění doby.

1.3. Branná výchova od konce druhé světové války do sametové revoluce

Po osvobození Československa v roce 1945 vzniká ministerstvo školství, které má za úkol obnovit výuku na všech typech škol. Nejtěžší byla rekonstrukce školství v pohraničí, kde byly školy nejen poničeny válkou, ale nejprve zasaženy odsunem Čechů a posléze i odsunem Němců. Na základě dekretů prezidenta republiky Edvarda Beneše byly obnovovány předpisy z období první republiky. Součástí těchto předpisů byl obnova platnosti zákon o branné výchově z roku 1937. Mravní a nauková branná výuka po zkušenostech z období po první světové válce byla zařazena do výuky od začátku následujícího školního roku. Obnovila se pochodová cvičení a branné soutěže. Byla otevřena diskuse na reformu školství, která měla za úkol připravit moderní školskou soustavu. Původní branná výchova zaměřená především na tělesnou přípravu se začíná zabírat i novými prvky, které jsou dány technickým (převážně vojenským) pokrokem doby. Dochází i na vzdělávání učitelstva. Dekretem prezidenta republiky vznikají pedagogické fakulty. Branná výchova je zařazena do šesti semestrů formou přednášek, tělesnou výchovou nebo i brannými tábory. [2]

Začátek roku 1948 přinesl změnu ve všech oblastech společnosti a samozřejmě i ve školství. Převzetím moci Komunistickou stranou Československou (dále jen KSČ) došlo

i ke změnám ve školství. KSĊ považovala školství ideově za velice významnou složku. Dochází k přepracování legislativy v duchu komunistické ideologie. Branná výchova byla zákonem č. 92/1951 Sb. svěřena školám. Žáci byli směřováni k ideologickým tématům a orientaci na spojenectví se Sovětským svazem. Nová úprava branné výchovy byla postavena na třech základních složkách, a to politické, tělesné a vojenské přípravě. Na úrovni všech stupňů škol a vzdělávacích středisek byla povinná, mimo školy byla dobrovolná. Všechny demokratické organizace jako Sokol, Junák byly znevýhodňovány, perzekuovány a zakazovány. Nahradit je měly nové organizace zcela pod kontrolou KSĊ jako Svaz socialistické mládeže, dále pak Svaz pro spolupráci s armádou (dále jen Svazarm), který měl převzít kontrolní úlohu nad kynologií, leteckými sporty, radioamatéry, modelářstvím apod. a připravovat tak technické specialisty pro armádu nebo udržovat vojenské zálohy na technické úrovni. [2]

Pro všechny stupně školství od mateřských škol až po vysoké školy byla zpracována témata a zařazena do osnov. Pro žáky druhého stupně byla témata pro chlapce a pro děvčata rozpracována i do počtu hodin například zdravotnická příprava pro chlapce 30 hodin a pro dívky 38 hodin, spojová příprava pro chlapce 8 hodin a pro dívky 24 hodin, střelecká příprava pro chlapce 38 hodin a pro dívky jen 22 atd. Z výše uvedeného je patrné, že branná výchova měla vyloženě předvojenský charakter. Je nutné uvést, že branná výchova se formovala v období takzvané studené války, kdy byl světový řád rozdělen na tzv. Západ s prodemokratickým zřízením pod vlivem Spojených států amerických a Východ s prokomunistickým či dokonce diktátorským zřízením pod vlivem Svazu sovětských socialistických republik. Obě strany disponovaly jaderným arzenálem nazývaným rovněž zbraní hromadného ničení. V branné výchově opět začala převládat praktická příprava nad teoretickou. Problémem byla i skutečnost, že mezi pedagogy převládaly ženy, které neměly potřebné teoretické znalosti. Pro praktickou přípravu si měly školy žádat o pomoc blízké vojenské útvary či Lidové milice a s jejich instruktory tuto přípravu realizovat. Žáci o tento způsob výuky nejevili zájem a učitelé ji vnímali jako cizí prvek. Špatným vývojem vzdělávání v branné výchově se zabíral i XIII sjezd KSĊ. Usnesením byly zadány úkoly ke zlepšení branné výchovy v ČR. Události v roce 1968 ovšem tyto snahy na čas pozastavily.[2]

Opětovná reforma vzdělávání se uskutečnila až v období normalizace novým zákonem č.73/1973 Sb., o branné výchově. Ministerstvo školství v České a Slovenské socialistické republice mělo tímto zákonem za úkol vytvářet příznivé podmínky pro branou výchovu,

stanovit ve spolupráci s federálním ministerstvem obrany zásady, obsah a hlavní úkoly pro brannou výchovu žáku, učňů a studentů a rovněž zabezpečit vzdělávání pedagogů. Branná výchova byla rozdělena na předškolní, školní brannou výchovu, kde byly odděleny stupně 1. - 4. třída a 5. - 8. třída, dále pak byla branná výchova pro střední školy, kde byla zahrnuta i učiliště a samozřejmě i pro vysoké školy. Na pedagogických fakultách bylo otevřeno aprobační studium učitelství branné výchovy.

Pro naši oblast zájmu, tedy druhý stupeň ZŠ, byla zařazena témata základy topografie, zdravotní výcvik, ochrana proti škodlivým látkám a branně politická tematika. V každém ročníku bylo tématům věnováno 33 vyučovací hodiny. Postupně vznikaly metodiky, které měly pedagogům usnadnit přípravu na výuku i samotnou výuku. Žákům se mělo nejprve oznámit, které činnosti si měli možnost vyzkoušet po částech a poté vcelku. Teoretické znalosti žáci ověřovali při branných pochodových cvičení, školy pořádaly branné hry, soutěže. Součástí se staly i exkurze k vojenským útvarům, které měly žáky motivovat ke studiu na vojenských školách. Ideová složka byla naplňována formou besed, připomínáním významných výročí. Součástí byla i všudypřítomná výzdoba prostor škol. [2]

Branná výchova prostupovala i do mimoškolních aktivit dětí. Hlavní úlohu hrála Pionýrská organizace Socialistického svazu mládeže, která byla rozdělena podle věku dětí na Jiskry a Pionýry. Sdružovala děti ve věku 6 až 15 let. Toto uskupení prakticky nahrazovalo zakázané hnutí Junák. Branné prvky byly zachovány, ale ideová složka byla plně v gesci KSČ. Jiskřičky a Pionýři své znalosti ověřovali při tzv. získávání odznaků na různých úrovních. Také pořádala celostátní pionýrské hry „Vždy připraven“. Odborné kroužky zastřešoval již zmíněný Svazarm a zdravotní oblast měl v gesci Československý červený kříž. Dále pak do branné přípravy spadala i Československý svaz požární ochrany, který organizoval pro žákovská družstva hru Plamen. [1]

Jako dítě jsem navštěvoval v 80. letech ZŠ v obci Klobuky v Čechách, kde kroužek Jiskra a Pionýr nebyly povinné. Vedoucí těchto kroužků byli většinou studenti posledního ročníku gymnázia či čerství absolventi vysoké školy, kteří nastoupili na základní školu a kroužek jim byl přidělen. Témata i cíle se dle termínů plnily, ideová složka byla potlačována. Vedoucí nám předávali převážně praktické zkušenosti. Komunistická ideologie nám byla vštěpována především na druhém stupni ZŠ učiteli ve všech předmětech v duchu hesel „Buduj vlast, posílíš mír.“ a „Se Sovětským svazem na věčné časy a nikdy jinak!“ Povinná byla účast

na prvomájovém průvodu. Branné pochody tzv. „pochodáky“ jsme absolvovali dvakrát za školní rok. Většinou jsme je trávili v okolí školy, kde jsme plnili různé úkoly. Každé cvičení však končilo nácvikem přípravy na jaderný výbuch a použití prostředků improvizované ochrany pod dohledem členů Lidové milice. Učitel, převážně tělocvikář, šel vždy vpředu, vydal pokyn a sám pokyn začal provádět. Názorně tak předvedl, co máme, my žáci, dělat. My jsme opakovali. Prostor pro otázky nebyl. Seběmenší náznaky zpochybnování nácviku byly důrazně trestány, někdy i fyzicky před ostatními spolužáky. Jako děti jsme tyto aktivity vnímali spíše jako únik od školních povinností.

Významným milníkem se stala havárie jaderné elektrárny Černobyl v roce 1986. Branná výchova se nesoustředila pouze na přípravu k válečnému stavu a přežití obyvatelstva, ale začala se zaměřovat i na průmyslové havárie. Ve školách se prováděly nácviky požárního poplachu a evakuace. Žáci se více seznamovali s druhy požárního nebezpečí a riziky průmyslových závodů v okolí. Sametová revoluce koncem roku 1989 však změnila, spíše zastavila, výuku občanské nauky, branné výchovy, dějepisu, literatury a ruského jazyka. Vzhledem k politické situaci se výuka začala obnovovat postupně od února 1990. Československo se opět vydalo cestou k demokracii a logicky vyvstala potřeba školské reformy. Mladá republika si za 70 let existence prošla demokratickým zřízením, válečným stavem i totalitním režimem. Je patrné, že v každém zřízením si politická reprezentace uvědomovala potřebu vzdělávat obyvatelstvo v oblasti branné výchovy, vždy se tak snažila reagovat na poznatky doby, i když výsledky nebyly vždy uspokojivé.

1.4. Od branné výchovy k OČMU

Po skončení éry komunistických režimů ve střední a východní Evropě došlo k pádu železné opony, což vedlo ke zrušení Varšavské smlouvy, působící jako proti pakt k Severoatlantické alianci. Branná výchova, která převážně připravovala s velmi silným politickým podtextem obyvatelstvo na vojenský střet se Severoatlantickou aliancí, tímto ztratila smysl. Systém branné výchovy tak zrušením zákona o branné výchově z roku 1973 v květnu 1999 zaniká. V Československu se začíná diskutovat o reformě školství, která byla silně zatížená komunistickou ideologií. V tomto období plném politických a společenských změn se na školách nevěnovala pozornost tématům z oblasti ochrany člověka za mimořádných událostí. Mělo se za to, že občané mají právo na pomoc státu, ale také mají spoluodpovědnost za svoji

ochranu. Na tuto odpovědnost se měla veřejnost připravovat do budoucna vzděláváním. Toto vzdělávání se mělo skládat ze dvou úrovní. První úroveň měla být vzdělávání obyvatelstva v rámci základního vzdělávacího procesu na všech typech škol. Druhá úroveň měla být řešena preventivně výchovnou činností (dále jen PVČ) v rámci mimoškolních aktivit (dobrovolné spolky, zájmová činnost). PVČ slouží k podpoře pravidelné výuky, rozvíjí ji nebo ji doplňuje. Jedná se o různé projekty a akce pro veřejnost. Cílem je vzdělávat obyvatelstvo tak, aby svým chováním předcházelo vzniku mimořádných událostí, a v případě jejich vzniku, umělo adekvátně reagovat na nastalou situaci a tím zmírňovat jejich následky.[2]

V druhé polovině 90. let probíhá na vybraných školách napříč republikou experiment v gesci Hlavního úřadu civilní obrany a Výzkumného ústavu pedagogického, zda problematiku ochrany člověka za mimořádných událostí lze implementovat do osnov vybraných předmětů nebo zda bude nutné vytvořit samostatný předmět. Z tohoto experimentu vyplynulo, že ji implementovat lze a není nutné vyvíjet samostatný předmět. Na základě zjištěného vydává v roce 1999 ministerstvo školství pokyn k začlenění témat ochrany člověka za mimořádných událostí (dále jen OČMU) do učebních osnov škol. Bylo plně v kompetenci ředitelů škol, jak daná témata začlenit do výuky a následně je i prakticky ověřit. V tomto období si společnost prošla i mimořádnými událostmi jako byla větrná smršť s obrovskými následky či povodně na území Moravy. V důsledku těchto událostí vznikají dva nové zákony pro řešení krizových situací a ochranu obyvatelstva. Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému (dále jen IZS) a zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení. Těmito zákony přecházejí kompetence v rámci ochrany obyvatelstva z ministerstva obrany na ministerstvo vnitra konkrétně na HZS ČR, které vydává metodické příručky a navazuje spolupráci s pedagogy a jejich přípravě na danou problematiku. Obrovskou zkušeností se stávají rozsáhlé povodně na území Čech ze srpna roku 2002. Na jejich základě dochází k aktualizaci učebních textů OČMU. Základem vzdělávání má být schopnost žáků, studentů používat tísňové linky, rozpoznat varovný signál „všeobecná výstraha“ od signálů „požární poplach“ a „zkouška sirén“. Dále znalost postupu evakuace a s tím i činnosti jednotlivých složek IZS nebo základy první pomoci. Tématu se, dle pokynů Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy (MŠMT), mělo v každém ročníku věnovat šest vyučovacích hodin od základních, středních až po vyšší odborné školy. Rozšiřujícími tématy jejichž obsah byl zaměřen na ochranu osob před následky živelních pohrom jako jsou povodně, sesuvy půdy, laviny, požáry či atmosférické poruchy, před následky chemických havárií jako jsou úniky biologických, radioaktivních a dalších nebezpečných

látek. Zařazují se i bezpečnostní témata jako nález podezřelého předmětu či hrozba nástražného systému – výbušniny. Opět je na ředitelích škol, jakým způsobem zařadí tato témata do osnov. [1]

Vstupem České republiky do Evropské unie vzniká nový školský zákon, neboť je nutné implementovat evropskou legislativu. Důležité je zejména zohlednit individuality jedince, princip vzájemné úcty, solidarity a názorové snášenlivosti, možnost přístupu každého občana ČR ke vzdělání. Základní školy jsou koncipovány jako devítileté pro mládež od 6–15 let. Pedagogové mají žáky vést tak, aby se učili tvořivě myslet, spolupracovat a účinně komunikovat, poznávat své reálné schopnosti, byly tolerantní k jiným národnostem a odlišným náboženským hodnotám. Tato implementace se ovšem neslučuje se stávajícími školními osnovami. Tímto zákonem, který je platný dodnes, se zavádějí tzv. rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP). Výuka bezpečnostních témat je do RVP zapracována a zůstává ve výuce až doposud.

2. Zakotvení OČMU v RVP

Rámcové vzdělávací programy (RVP) jsou dokumenty, které stanovují cíle, obsah a organizaci vzdělávání v rámci jednotlivých stupňů školního vzdělávacího systému. Upravují vzdělávací proces na všech úrovních škol. RVP mají za cíl poskytnout strukturu a směřování vzdělávání, určit klíčové kompetence, které by měli žáci získat, a stanovit základní obsah vzdělávacích oblastí. Tyto programy také zohledňují principy celoživotního vzdělávání a přizpůsobení vzdělávání potřebám žáků. Každý stupeň školního vzdělávání má svůj vlastní RVP, který je aktualizován v souladu s potřebami a vývojem společnosti. RVP vycházejí z pedagogických a psychologických poznatků a mají za cíl podporovat rozvoj žáků v celé jejich.

[3]

2.1. Pojetí a cíle základního vzdělávání

Základní vzdělávání je jedinou etapou vzdělávání, které povinně absolvuje celá populace dětí, a to ve dvou obsahově, organizačně a didakticky navazujících celcích. V průběhu základního vzdělávání žáci postupně získávají takové kvality osobnosti, které jim umožní pokračovat se studiu, zdokonalovat se ve zvolené profesi a během celého života se dále vzdělávat a podle svých možností se aktivně podílet na životě společnosti.

Základní vzdělávání má žákům pomoci utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání. Zjednodušeně řečeno, RVP pro základní vzdělávání definují znalosti, schopnosti a dovednosti, se kterými děti opouští základní školu.

2.2. Klíčové kompetence

Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Smyslem a cílem vzdělávání je vybavit všechny žáky souborem klíčových kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná, a připravit je tak na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti. Důležité tedy nejsou pouze teoretické znalosti, ale schopnost tyto znalosti využít v praxi.

Klíčové kompetence neexistují samostatně, ale vzájemně se prolínají, vznikají jako výsledek celkového vzdělávacího procesu. Je nezbytné, aby veškerý vzdělávací obsah, aktivity a činnosti ve škole směřovaly k formování a rozvoji těchto klíčových kompetencí. RVP je učivo vnímáno jako prostředek k dosažení praktických výstupů, které jsou zaměřeny na činnost. Tyto výstupy se postupně spojují, vytvářejí podmínky pro efektivní a komplexní využívání získaných schopností a dovedností na úrovni klíčových kompetencí.[4]

Výuka OČMU svojí náplní a tematikou při zvolení vhodných vyučovacích metod otevírá poměrně velký prostor pro rozvoj většiny klíčových kompetencí. Už svým zaměřením vychovává žáka k tomu, aby dokázal dodržovat zásady bezpečného chování a eliminoval tím rizika vzniku mimořádných událostí, aby si uměl poradit v případě jejich vzniku, a také aby se dokázal správně rozhodovat a byl ochoten a schopen pomoci ostatním. Pro praktické využití znalostí a dovedností nabytých při výuce OČMU je nejvýraznější kompetence k řešení problémů, potřebné jsou bezesporu kompetence občanské a sociální a personální.

2.2.1. Kompetence k řešení problémů

Problematika OČMU obsahuje velké množství „zásad a postupů“, které je možno velmi dobře upevňovat pomocí vhodně zvolených praktických aktivizačních metod, např. metoda nácviku. Tímto způsobem je možno žákům předkládat konkrétní situace a společně s nimi procházet celým procesem řešení problému. Ten spočívá v analýze problému (vyhodnotí nebezpečnost havárie cisterny), plánování řešení (havarovaná cisterna je označena výstražnou tabulkou, nepřibližují se a přivolám pomoc), řešení problému (přivolá pomoc) a nakonec posouzení řešení (zdůvodní, proč nebylo vhodné se k havarované cisterně přiblížit).

Vždy nemusí existovat pouze jedno správné řešení a je třeba žáky učit zvolit kompromis, který nám nabízí situace ve vztahu k definovaným zásadám chování. Metoda nácviku pak děti učí při řešení problému rozhodovat i o vývoji situace či volbě vhodného variantního řešení.

2.2.2. Kompetence občanské

Občanské kompetence jsou takové znalosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty, které umožní žákům v dospělosti plnohodnotné zapojení do života občanské společnosti. Děti dodržují společenské normy a stanovená pravidla. Na tvorbě pravidel pro činnosti v rámci vyučování i pro vzájemné soužití ve třídě se podílejí všichni společně – děti i vyučující. [4]

Jak již bylo řečeno, problematika OČMU obsahuje velké množství pravidel a postupů, které je třeba dodržovat. Nejedná se pouze o řešení již nastalých mimořádných událostí, kde děti formou nácviku učíme volit vhodné postupy pro řešení (např. vědomí, že největší hodnotou je lidský život a ten je třeba chránit, ovšem ne za cenu vlastního života). Prohlubování schopností v oblasti občanských kompetencí lze chápat i jako schopnost předcházet vzniku těchto událostí, tedy eliminaci rizikového chování dodržováním pravidel a zásad. Děti získávají odpovědnost za své chování a uvědomují si možné dopady rizikového chování (např. hra se zápalkami a ohněm).

2.2.3. Kompetence sociální a personální

Žák se má naučit spolupracovat ve skupině, ovlivňovat kvalitu společné práce, podílet se na vytváření příjemné školní atmosféry, být ohleduplný k ostatním lidem s psychickými a tělesnými odlišnostmi. Přispívat k upevnování mezilidských vztahů, soužití s minoritami, boj proti šikaně a xenofobii, ovládat a řídit vlastní jednání. [4]

Aby žáci uměli spolupracovat ve skupině, přijímali určité role pro práci ve skupině a pozitivně ovlivňovali kvalitu společné práce, musejí tímto způsobem pravidelně pracovat. Při využití aktivizačních metod v dětech v rámci výuky OČMU rozvíjíme schopnost pracovat v různě velkých skupinách, kdy společně vytvářejí pravidla práce v týmu. Díky metodám rozvíjejícím spolupráci mají děti možnost při týmové práci se prohlubovat svoji schopnost naslouchat druhým a upevňovat mezilidské vztahy. Žáci se učí, jak si v případě potřeby umět požádat o pomoc, případně poskytnout pomoc ostatním.

2.2.4. Kompetence pracovní

Žák se má naučit používat bezpečně a účinně nástroje, materiály a vybavení, přistupovat zodpovědně k výsledkům pracovní činnosti a vést k objektivnímu sebehodnocení, vést k volbě povolání a vytvářet si představu o možnostech svého budoucího pracovního uplatnění. [4]

K rozvoji pracovních kompetencí jsou nejvhodnější praktické metody nácviku, a to i v rámci výuky OČMU. Zde se děti učí např. zásady a postupy při poskytování první pomoci. Naučí se pracovat s grafickými návody, které jsou pro první pomoc typické a zároveň při praktických činnostech musí používat materiál určený k ošetření, učí se dodržovat základní pravidla ochrany zdraví při práci, použitím správných ochranných prostředků, kterými v tomto

případě jsou rukavice, roušky apod. Kontrolou správného provedení pak dochází k sebereflexi, tedy k vyhodnocení správného provedení zásahu.

2.2.5. Kompetence k učení

Cílem je žáka naučit se učit. Žák si má uvědomit význam učení, má poznat, že učení je proces, který prolíná celým lidským životem, má si uvědomit, že se učí pro sebe. [4]

Kompetence k učení je rozvíjena v průběhu celé výuky problematiky OČMU už jen tím, že většinu teoretické látky opíráme o vědomosti a zkušenosti ze života, a vždy se snažíme o co největší praktickou využitelnost, a také se snažíme používat takové výukové metody, které dětem umožní si správné postupy samostatně odvodit a tím i lépe zapamatovat.

2.2.6. Kompetence komunikativní

Žák se učí vyjadřovat své myšlenky, vyjadřovat se souvisle především ústně, umět se zapojit do diskuze, vhodnou argumentací obhajovat svůj názor, využívat informační a komunikační prostředky pro dobrou komunikaci s okolním světem. [4]

Tato kompetence se rozvíjí v průběhu teoretické i praktické výuky OČMU. Při teoretickém výkladu při použití diskusních metod mají děti možnost vyjádřit svůj názor, mohou vyprávět vlastní zkušenosti a tím se zapojovat do diskuzí. V případě praktického vyučování dochází k rozvoji těchto kompetencí prací ve skupinách (týmová spolupráci při praktickém nácviku).

2.3. Vzdělávací oblasti RVP ZV

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v RVP pro základní vzdělávání orientačně rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou tvořeny jedním vzdělávacím oborem nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory:

Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk)

Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)

Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)

Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)

Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)

Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)

Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)

Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)

Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)

Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou v úvodu vymezeny Charakteristikou vzdělávací oblasti, která vyjadřuje postavení a význam vzdělávací oblasti v základním vzdělávání a charakterizuje vzdělávací obsah jednotlivých vzdělávacích oborů dané vzdělávací oblasti. Dále je v této části naznačena návaznost mezi vzdělávacím obsahem 1. stupně a 2. stupně základního vzdělávání.

Na charakteristiku navazuje Cílové zaměření vzdělávací oblasti. Tato část vymezuje, k čemu je žák prostřednictvím vzdělávacího obsahu veden, aby postupně dosahoval klíčových kompetencí.

Praktické propojení vzdělávacího obsahu s klíčovými kompetencemi je dáno tím, že si škola na základě cílového zaměření vzdělávací oblasti stanovuje ve školním vzdělávacím programu výchovné a vzdělávací strategie vyučovacích předmětů. [4]

Témata jsou zařazena do jednotlivých vzdělávacích oblastí, kde prolínají množstvím vzdělávacích oborů, jsou také součástí průřezových témat. Tím, že problematika OČMU není zařazena do jednoho vyučovacího předmětu/vzdělávacího oboru je velmi roztržštěná a je tak složité sestavit ji v jeden kompaktní celek, který by se mohl stát základem pro výuku.

Protože se ve své práci zabývám výukou OČMU na 2. stupni základní školy, vybral jsem pouze ty části – očekávané výstupy jednotlivých vzdělávacích oblastí, které se týkají 2. stupně. Očekávané výstupy vnímáme jako vzdělávací a výchovné cíle, které jsou v rámci RVP vždy definovány ve vztahu k obsahu učiva. Z každého vzdělávacího oboru jsem tedy vybral ty očekávané výstupy – cíle, ve kterých lze obsahově nalézt vztah k OČMU.

K razantnímu rozšíření témat spojených s problematikou OČMU došlo při revizích RVP ZV platných od 1. 9. 2013. Ovšem, v jedné z dalších revizích, platné od 1. 9. 2021 došlo u některých témat k jejich opětovnému vymazání. S ohledem na důležitost daných témat, to považuji za nesprávné. Tyto konkrétní očekávané výstupy jsem označil přeškrtnutím textu. Jedná se např. o téma obrany státu, role ozbrojených sil ČR při řešení krizových situací či mezinárodního terorismu, které se v současnosti stávají opět aktuální (válka na Ukrajině, válka Izraele s teroristickým hnutím Hamás). Jako další je možno uvést chování při havárii s únikem

nebezpečných látek. V hodnocení daných témat je třeba vyjít ze skutečnosti, že v ČR obecně je chemický průmysl velmi rozvinutý a provozů, které manipulují s nebezpečnými chemickými látkami je velké množství. Tyto provozy, i když dbají na bezpečnost, mohou být příčinou havárie s únikem daných nebezpečných chemických látek, a alespoň v zónách havarijního plánování daných společností, by děti měly být o možných rizicích a také o chování při možném úniku poučeny.

Na danou problematiku se podrobněji zaměřím v praktické části této práce.

2.3.1. Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)

VÝCHOVA K OBČANSTVÍ

- Zhodnotí a na příkladech doloží význam vzájemné solidarity mezi lidmi, vyjádří své možnosti, jak může v případě potřeby pomáhat lidem v nouzi a jak pomoci v situacích ohrožení a obrany státu,
- uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích, ~~případně neshody či konflikty s druhými lidmi řeší nenásilným způsobem,~~
- dodržuje právní ustanovení, která se na něj vztahují, a uvědomuje si rizika jejich porušování,
- objasní souvislosti globálních a lokálních problémů, ~~uvede příklady možných projevů a způsobů řešení globálních problémů na lokální úrovni – v obci, regionu,~~
- ~~uvede příklady mezinárodního terorismu a zaujme vlastní postoj ke způsobům jeho potírání, objasní roli ozbrojených sil ČR při zajišťování obrany státu a při řešení krizí nevojenského charakteru.~~

2.3.2. Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)

FYZIKA

- Zhodnotí výhody a nevýhody využívání různých energetických zdrojů z hlediska vlivu na životní prostředí,
- posoudí možnosti zmenšování vlivu nadměrného hluku na životní prostředí.

CHEMIE

- Pracuje bezpečně s vybranými dostupnými a běžně používanými látkami a hodnotí jejich rizikovost; posoudí nebezpečnost vybraných dostupných látek, se kterými zatím pracovat nesmí,
- objasní nejefektivnější jednání v modelových příkladech havárie s únikem,
- aplikuje poznatky o faktorech ovlivňujících průběh chemických reakcí v praxi a při předcházení jejich nebezpečnému průběhu,
- aplikuje znalosti o principech hašení požárů na řešení modelových situací z praxe,
- orientuje se v přípravě a využívání různých látek v praxi a jejich vlivech na životní prostředí a zdraví člověka.

PŘÍRODOPIS

- Zhodnotí význam živočichů v přírodě i pro člověka uplatňuje zásady bezpečného chování ve styku se živočichy,
- rozlišuje příčiny, případně příznaky běžných nemocí a uplatňuje zásady jejich prevence a léčby, ~~objasní význam zdravého způsobu života,~~
- aplikuje první pomoc při poranění a jiném poškození těla,
- uvede význam vlivu podnebí a počasí na rozvoj různých ekosystémů a charakterizuje mimořádné události způsobené výkyvy počasí a dalšími přírodními jevy, jejich doprovodné jevy a možné dopady i ochranu před nimi,
- ~~dodržuje základní pravidla bezpečnosti práce a chování při poznávání živé a neživé přírody.~~

ZEMĚPIS

- Uvádí na vybraných příkladech závažné důsledky a rizika přírodních a společenských vlivů na životní prostředí.
- uplatňuje v praxi zásady bezpečného pohybu a pobytu v krajině, uplatňuje v modelových situacích zásady bezpečného chování a jednání při mimořádných událostech.

2.3.3. Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)

VÝCHOVA KE ZDRAVÍ

- Vlivy vnějšího a vnitřního prostředí na zdraví – kvalita ovzduší a vody, hluk, osvětlení, teplota,
- ochrana před přenosnými chorobami – základní cesty přenosu nákaz a jejich prevence, nákazy respirační, přenosné potravou, získané v přírodě, přenosné krví a sexuálním kontaktem, přenosné bodnutím hmyzu a stykem se zvířaty,
- ochrana před chronickými nepřenositelnými chorobami a před úrazy – prevence kardiovaskulárních a metabolických onemocnění, preventivní léčebná péče, odpovědné chování v situacích úrazu a život ohrožujících stavů (úrazy v domácnosti, při sportu, na pracovišti, v dopravě), základy první pomoci,
- auto-destruktivní závislosti – psychická onemocnění, násilí mířené, proti sobě samému, rizikové chování (alkohol, aktivní a pasivní kouření, zbraně, nebezpečné látky a předměty, nebezpečný internet), násilné chování, těžké životní situace a jejich zvládnání, trestná činnost, dopink ve sportu,
- bezpečné chování a komunikace – komunikace s vrstevníky a neznámými lidmi, bezpečný pohyb v rizikovém prostředí, nebezpečí komunikace prostřednictvím elektronických medií, sebeochrana a vzájemná pomoc v rizikových situacích a v situacích ohrožení,
- dodržování pravidel bezpečnosti a ochrany zdraví – bezpečné prostředí ve škole, ochrana zdraví při různých činnostech, bezpečnost v dopravě, rizika silniční a železniční dopravy, vztahy mezi účastníky silničního provozu vč. zvládnání agresivity, postup v případě dopravní nehody (tísňové volání, zajištění bezpečnosti),

- ochrana člověka za mimořádných událostí – klasifikace mimořádných událostí, varovný signál a jiné způsoby varování, základní úkoly ochrany obyvatelstva, evakuace, činnost po mimořádné události, prevence vzniku mimořádných událostí.

TĚLESNÁ VÝCHOVA

- uplatňuje vhodné a bezpečné chování i v méně známém prostředí sportovišť, přírody, silničního provozu; předvídá možná nebezpečí úrazu a přizpůsobí jim svou činnost.

2.3.4. Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)

ČLOVĚK A SVĚT PRÁCE

- Dodržuje obecné zásady bezpečnosti a hygieny při práci i zásady bezpečnosti a ochrany při práci s nástroji a náradím; poskytne první pomoc při úrazu,
- dodržuje technologickou kázeň, zásady hygieny a bezpečnosti práce, poskytne první pomoc při úrazu, včetně úrazu způsobeného zvířaty,
- dodržuje základní hygienická a bezpečnostní pravidla a předpisy a poskytne první pomoc při úrazu, včetně úrazu elektrickým proudem,
- dodržuje zásady hygieny a bezpečnosti práce; poskytne první pomoc při úrazech v kuchyni,
- poskytne první pomoc při úrazu v laboratoři,
- dodržuje základní hygienická a bezpečnostní pravidla a předpisy při práci s digitální technikou a poskytne první pomoc při úrazu.

2.4. Průřezová témata

Významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání jsou i okruhy reprezentující soudobé problémy světa. Ty jsou v RVP ZV reprezentovány jako „průřezová témata“ a mají formovat zejména postoje a hodnoty žáků. Tematické okruhy průřezových témat jsou jednotné a procházejí napříč vzdělávacími oblastmi, kde umožňují propojení vzdělávacích obsahů jednotlivých oborů. Tím přispívají k ucelení vzdělávání žáků a pozitivně ovlivňují proces utváření a rozvíjení jejich klíčových kompetencí. [4]

Problematika OČMU zasahuje i do některých průřezových témat. Příkladem je možno jmenovat Osobnostní a sociální výchovu, kde se tematiky OČMU dotýkají některá témata pro morální rozvoj (odpovědnost, sociální cítění, spolehlivost). Dále je možno se s problematikou chování při mimořádných událostech setkat ve Výchově demokratického občana (odpovědnost člověka vůči společnosti), dále Enviromentální výchova, kde se věnujeme tématům prostředí a zdraví, které souvisí s výukou živelních pohrom či úniky nebezpečných látek.

3. Vzdělávací projekty HZS ČR určené pro podporu OČMU

V této kapitole představím nejdůležitější vzdělávací projekty HZS ČR, které jsou zaměřené na problematiku OČMU. Tak jak byly legislativou převedeny kompetence ochrany obyvatelstva na HZS ČR, bylo reagováno na aktuální výzvy a aktivně rozvíjeny a implementovány vzdělávací projekty, které měly za cíl zdokonalit dovednosti a znalosti žáků, studentů ale i občanů v oblasti OČMU s důrazem na spolupráci se školskými zařízeními či samosprávami.

Jednotlivé projekty jsou zaměřeny na přímou i nepřímou podporu výuky. V rámci přímé podpory výuky chodí do škol a děti vzdělávají profesionální hasiči, kteří byli proškoleni v základních pedagogických a komunikačních dovednostech. Příkladem přímé podpory výuky je program Hasík CZ. Nevýhodou projektů přímé podpory výuky je velká finanční a personální náročnost, a tím i menší dostupnost pro školy. Nepřímá forma výuky, pak zahrnuje metodickou podporu škol při výuce a tvorbu odborně garantovaného vzdělávacího a výchovného materiálu, který je k dispozici školám. Materiál je pedagogům předáván, a také se s ním učí pracovat, na seminářích pro učitele, které jsou pravidelně realizovány HZS ČR. Příkladem nepřímé podpory výuky je projekt Hasiči pro školy, který nabízí učitelům zdarma komplexní výukový materiál využitelný při výuce OČMU. Pro práci s tímto materiálem jsou vyškoleni učitelé, kteří pak sami učí problematiku OČMU ve svých školách.

3.1. Projekt Hasík CZ – výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva

Podobně jako v meziválečném období, kdy vznikaly různé příručky v oblasti branné výchovy pod vedením aktivních pedagogů, i v devadesátých letech se projevilo nadšení z nové éry. Významným počinem této iniciativy je projekt Hasík CZ, jehož tvůrci, bratři Bohdan a Štěpán Mikulkovi, jsou příslušníky stanice Bruntál HZS Moravskoslezského kraje a psycholog Mgr. Miroslav Piňos. Projekt Hasík CZ začal v roce 1996 jako preventivně výchovný program. Po dvouletém ověřování ve školách a vytvoření metodiky získal akreditaci MŠMT pro vzdělávání. Jeho oficiálním realizátorem se stala registrovaná organizace Citadela

Bruntál, z.s. S postupným rozšířením byl projekt Hasík CZ implementován do škol po celé České republice.

Projekt spočívá v přímé podpoře výuky ve školách, kdy dvojice vyškolených instruktorů provádí výuku z oblasti ochrany obyvatelstva a požární ochrany formou besedy. Instruktoři jsou profesionální hasiči z řad HZS ČR, ale také členové sborů dobrovolných hasičů a pedagogů, kteří prošli kurzy instruktorů Citadela Bruntál, z.s. – Hasík CZ. Žádoucí je, aby instruktoři byli ve dvojici kombinováni např.: příslušník HZS a člen SDH nebo denní a směnový příslušník HZS. Program byl v prvopočátku zaměřen na žáky druhých a šestých tříd ZŠ. V současné době proběhlo rozšíření na střední školy. Instruktorům projektu pomáhají ve výuce metodické příručky a preventivně výchovné tiskoviny pro děti. Tvoří si i vlastní pomůcky.

Obrázek 1: Projekt Hasík CZ

Zdroj: Vlastní zpracování

Program je metodicky a obsahově přizpůsoben věkovým skupinám žáků. Na prvním stupni je více využívána hravá forma a žákům jsou předávány základní informace a poznatky. Na druhém stupni je výuka postavena na otevřené komunikaci a vzájemném dialogu. Instruktor nikdy nepůsobí autoritativně.

Vzhledem k tématu práce uvádím některá z témat pro 2. stupeň ZŠ.

- Hasiči a moje osobní zkušenost s nimi, upřesnění činnosti hasičů
- Co je to IZS a číslo 112
- Únikové cesty veřejných budov a požární poplach v naší škole

- Co je to varovný signál a co dělat, když jej uslyším
- Nebezpečné plyny při požáru, první pomoc při nadýchání se kouře a co je to požární hlásič [5]

3.2. Projekt Záchranný kruh

Asociace Záchranný kruh vznikla jako nezisková organizace v roce 2005. Jejím zakladatelem byla Ing. Veronika Krajsová z HZS Karlovarského kraje a Lukáš Hutta, dřívější tiskový mluvčí ZZS Karlovarského kraje. Tato asociace spojuje záchranné a vzdělávací subjekty a instituce, které se zaměřují na oblasti vzdělávání, prevence a přípravy v běžných rizicích a mimořádných událostech. Jejím hlavním zaměřením je bezpečnost a ochrana životů, zdraví, životního prostředí a majetku.

Obrázek 2: Záchranný kruh

Zdroj: www.zachrannykruh.cz

Cílem projektů, které asociace realizuje, je vytvářet vzdělávací materiály, aplikace a nástroje, jež pomáhají především dětem, mládeži, jejich rodičům a pedagogům rozpoznávat rizika a nebezpečí v každodenním životě. Snaží se předcházet těmto situacím, připravovat se na ně a v krizových situacích reagovat správně. Hlavním cílem je zvýšit úroveň vzdělanosti a připravenosti obyvatelstva. Motto asociace vystihuje zásadu: "Vědět znamená přežít."

Asociace vyvinula několik vlastních projektů. Zde uvedu některé z nich:

- Celoročně provozuje záchranné Centrum zdraví a bezpečí – Svět záchranářů Karlovy Vary. Jedná se o větově ojedinělý projekt, který byl vybudován ke vzdělávání a praktické přípravě obyvatel v oblasti běžných rizik a mimořádných událostí. Toto centrum funguje jako malé městečko s trenažéry k nácviku a ke zvládnutí mimořádných událostí formou praktické činnosti v reálném prostředí. Centrem ročně projde více než 25.000 žáků a studentů. O tento projekt projeví zájem Olomoucký a Moravskoslezský kraj.

- Mobilní aplikace – Animovaná první pomoc, Dopravní výchova pro děti, Malý záchranář, Tísňomat (animovaná aplikace k nácviku volání dětí na tísňové linky). Jedná se o animované aplikace, které děti vzdělávají nebo fungují jako návod při konkrétní události.
- Deskové hry – vzdělávací projekt pro mateřské školy kde bylo vytvořeno 33 deskových her jako pomůcka pro pedagogy.
- Informační systém pro města a obce – systém zajišťuje informace, návody, rady ze světa rizik a nebezpečí pro návštěvníky webových stránek měst a obcí.[6]

3.3. Projekt Hasiči pro školy

Projekt „Hasiči pro školy“ vzešel ze spolupráce mezi HZS Ústeckého kraje a HZS Zlínského kraje a plně financován byl Ústeckým krajem. Vedoucí projektu a nositelkou myšlenky je kpt. Ing. Iva Karafiátová z HZS Ústeckého kraje. Pro práci na projektu byla vytvořena pracovní skupina, která postupně zpracovala 20 témat (interaktivní prezentace, pracovní listy a příručku). K tvorbě materiálu je využíváno vlastní grafiky, fotek i videí. Veškerý materiál byl zpracován ve spolupráci s pedagogy, kteří danou problematiku vyučují na školách.

Obrázek 3: Hasiči pro školy - výuková hodina Havárie

Zdroj: www.hasiciproskoly.cz

Autoři projektu reagovali na potřebu vytvoření komplexního vzdělávacího materiálu týkajícího se OČMU pro vybrané cílové skupiny. První cílovou skupinou jsou žáci druhého

stupně základních škol. Záměrně byl vybrán druhý stupeň kvůli tomu, že děti ve věkovém rozmezí 12 až 16 let již nesou větší zodpovědnost za sebe a své chování. S potřebnými informacemi jsou schopny efektivněji reagovat v případě mimořádných událostí. Druhou cílovou skupinou jsou pedagogové, kteří předávají informace z této oblasti dětem. Program projektu je intuitivní a lze ho jednoduše využívat. Po registraci je možné ho zdarma stáhnout z webových stránek a distribuovat do škol bez dalších nákladů.

Cílem je tedy podpora výuky materiálem, který je na vysoké odborné i technické úrovni a bude zdarma v digitální podobě dostupný všem školám. Obsah výuky plně odpovídá závazným dokumentům, které pro výuku dané problematiky existují. Zároveň by měl být logickou a odbornou součástí komplexního rámce vzdělávání na základních školách (zachování mezipředmětových vazeb, odpovídající úroveň znalostí dle věku dětí, důraz na znalosti a dovednosti, které jsou pro praktický život důležité, často i život zachraňující). Projekt „Hasiči pro školy“ je dostupný z vlastních webových stránek www.hasiciproskoly.cz. Je určený pro všechny školy v ČR. Materiály jsou zpracovány ve formě:

- Příručka pro učitele
- Pracovní listy pro učitele
- Interaktivní prezentace [7]

3.4. Projekt Vaše cesty k bezpečí, aneb chytré blondýnky radí

Informačně vzdělávací projekt HZS Jihomoravského kraje, realizovaný ve spolupráci s Krajským ředitelstvím policie Jihomoravského kraje a Zdravotnickou záchrannou službou z Jihomoravského kraje, p. o. Tento projekt probíhá v Jihomoravském kraji od roku 2008 a jeho cílem je srozumitelnou formou seznámit veřejnost s problematikou ochrany obyvatelstva, požární prevence a bezpečnosti občana.

Projekt obsahuje 67 témat rozdělených do 17 kapitol. Z projektu vnikla tištěná brožura, která byla distribuována občanům. Témata jsou zpracována i v elektronické podobě na webu Portálu krizového řízení v Jihomoravském kraji – KRIZPORT, kde jsou k dispozici dalším uživatelem. Informace jsou doplněny kresbami, které jsou oblíbeny u dětí.

Obrázek 4: Vaše cesty k bezpečí

Zdroj: www.krizport.cz

Výběr některých rémat:

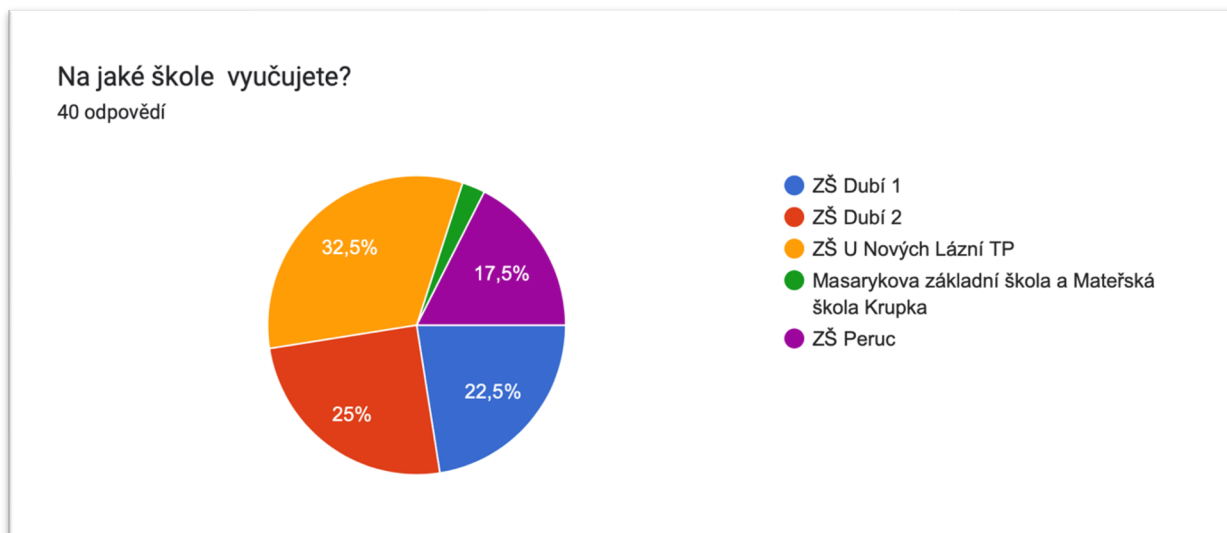
- Radiační havárie
- Povodně
- Blackout
- Extrémní klimatické jevy [8]

4. Praktická část

V této části mé práce se zaměřuji na výuku OČMU na 2. stupni základních škol z perspektivy pedagogů. Představuji zde kvalitativní průzkum, který zjišťuje průběh výuky témat OČMU na vybraných školách. Průzkum byl proveden v první fázi pomocí dotazníku, který byl elektronicky zpracován prostřednictvím platformy Google Forms a distribuován emailem prostřednictvím ředitelů příslušných škol. Druhou fází byly rozhovory s vybranými pedagogy a navazovaly volně na dotazník, konkrétně otázky č. 9 a č. 10, které zjišťovaly znalost jednotlivých projektů pro podporu vzdělávání a dále konkretizovaly požadavky na případný další výukový materiál. Rozhovory byly provedeny s pedagogy, kteří prakticky problematiku OČMU na školách vyučují. Cílem rozhovoru bylo seznámit učitele s výukovým materiálem projektu Hasiči pro školy (2. hodina z 9. ročníku Havárie) a zjistit, jaký další doplňkový materiál by dotázaní učitelé ocenili a využili při výuce témat nebezpečných chemických látek. Na základě těchto požadavků se následně pokusím navrhnout tvorbu dalšího materiálu, který bude po diskusi v rámci pracovní skupiny PVČ HZS Ústeckého kraje zadán do výroby.

4.1. Kvalitativní výzkumná sonda – dotazník

Otázka č. 1 – Na jaké škole vyučujete?

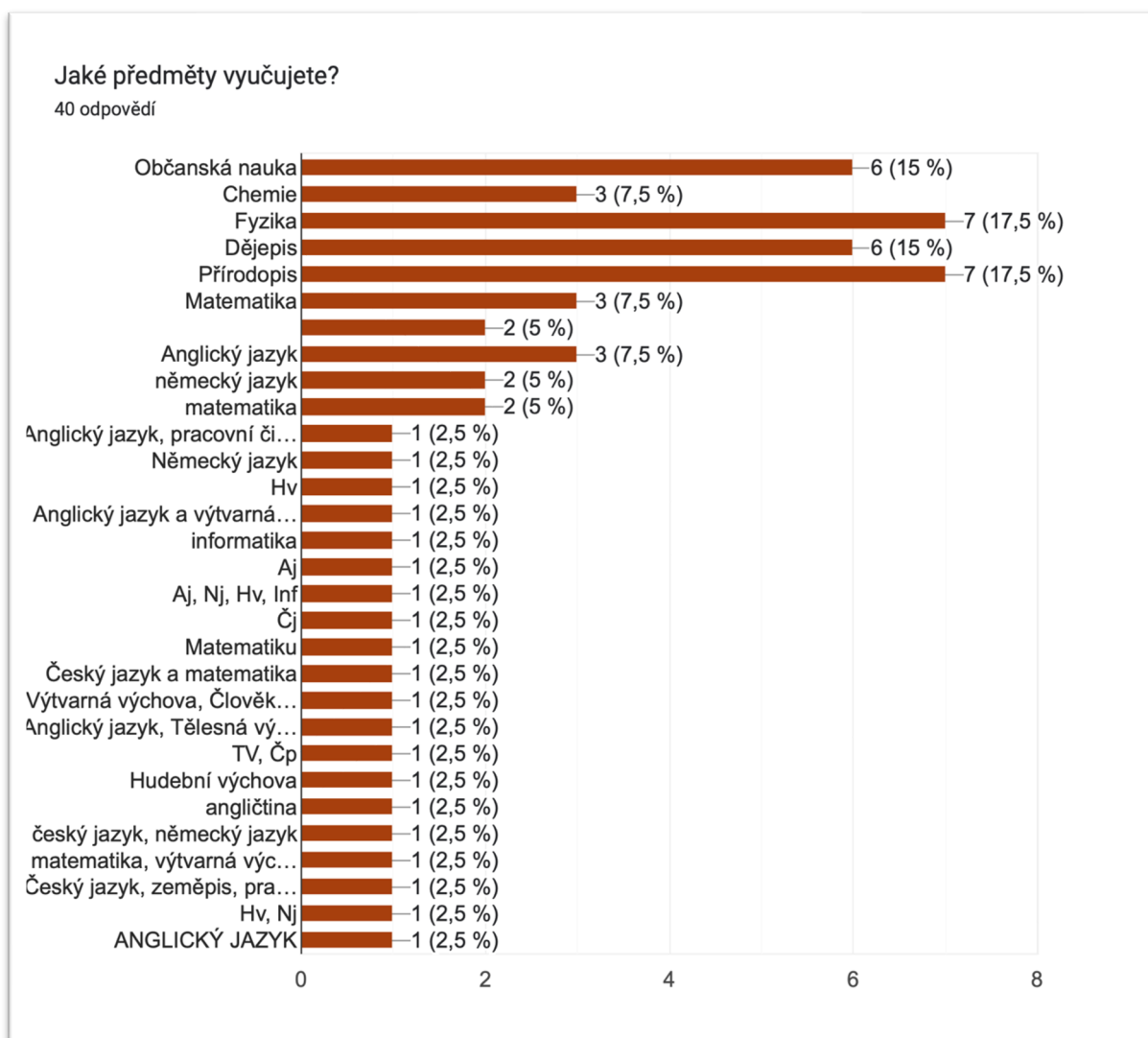

Graf 1: Školy zařazené do dotazníkového šetření

V první otázce zjišťuji, kolik učitelů se z jednotlivých škol zúčastní vyplnění dotazníku. Byly zvoleny tři základní školy, kde působím jako lektor v projektu Hasič CZ a dvě základní školy, se kterými oficiálně neprobíhá spolupráce HZS Ústeckého kraje. V ZŠ Dubí 1,

ZŠ U Nových Lázní TP a Masarykova ZŠ a MŠ Krupka probíhá projekt Hasík CZ. Na ZŠ Dubí 2 a ZŠ Peruc neprobíhá projekt Hasík CZ. Z grafu je patrné, že k vyplnění dotazníku se přihlásili všichni učitelé z druhého stupně dotazovaných škol, vyjma ZŠ Krupka, kde dotazník vyplnil pouze učitel „metodik prevence“. Z grafu je patrná i velikost škol, kde ZŠ U Nových Lázní se nachází v okresním městě s 50 tisíci obyvateli, ZŠ Dubí se nacházejí v devíti tisícovém městečku a ZŠ Peruc je ve spádové obci, která soustřeďuje žáky z okolních pěti obcí.

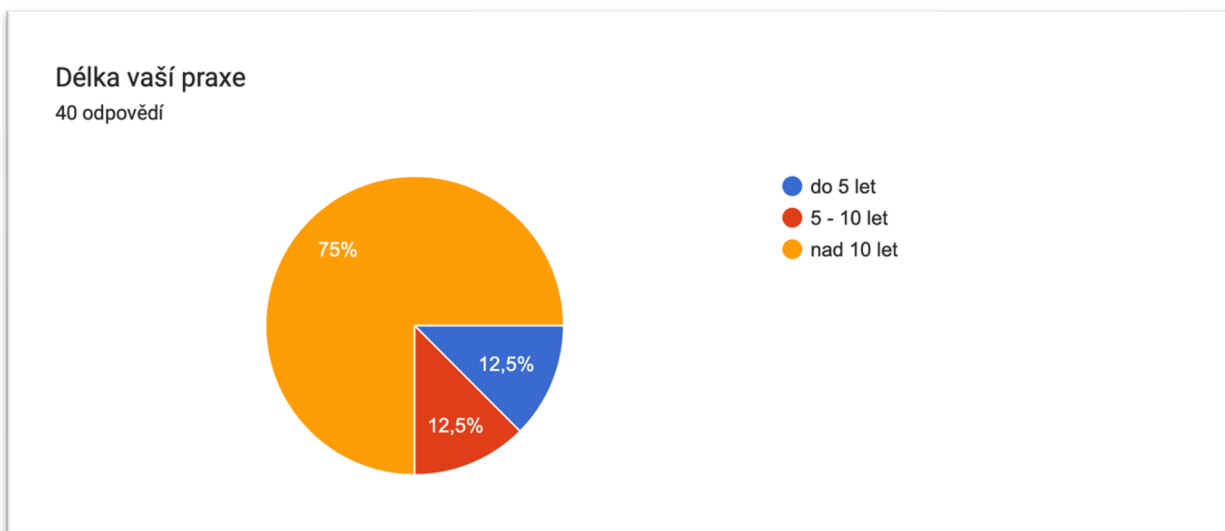
Otázka č. 2 Jaké předměty vyučujete?

Graf 2: Vyučované předměty

V této otázce se zaměřuji na to, jaké předměty učitelé vyučují. Snažím se zjistit, jaké procento předmětů je spojeno s výukou OČMU. Z grafu je patrné, že většina učitelů vyučuje předměty, do nichž lze problematiku OČMU zahrnout. Bohužel, chemii, ke které směřuje snaha o rozšíření materiální podpory, učí pouze 3 oslovení učitelé.

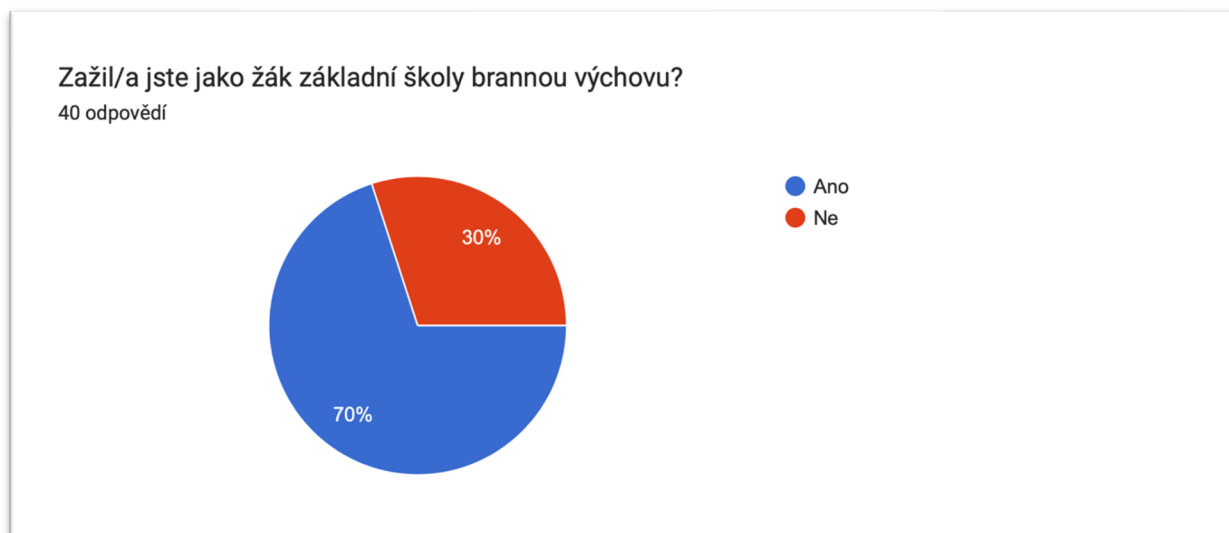
Otázka č. 3 Délka vaší praxe

Graf 3: Délka praxe

V této otázce zjišťuji délku praxe jednotlivých učitelů. Z grafu je patrné, že 75 % má praxi delší než deset let.

Otázka č. 4 Zažil/a jste jako žák základní školy brannou výchovu?

Graf 4: Branný výchova – osobní zkušenost

V této otázce se zaměřuji na zkušenosti učitelů s výukou branné výchovy, které se sami účastnili jako žáci ZŠ. Z grafu je patrné, že osobní zkušenosti s výukou branné výchovy má 70 % dotazovaných učitelů. Z odpovědí je možno usuzovat, že tito učitelé lépe chápou podstavu a význam výuky OČMU. Toto číslo nám zároveň sděluje, že na dotčených školách je vyšší věkový průměr pedagogického sboru.

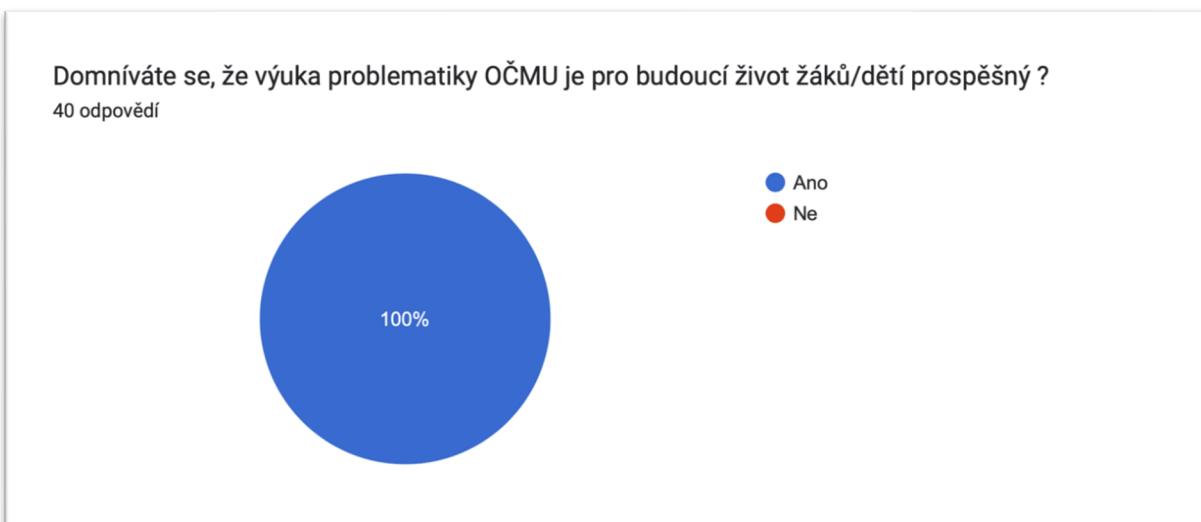
Otázka č. 5 – Znáte pojem „Ochrana člověka za mimořádných událostí a běžných rizik“ (OČMU)?

Graf 5: Pojem „Ochrana člověka za mimořádných událostí a běžných rizik“

Z výsledků je patné že pouze 3 učitelé ze 40 neznají pojem OČMU. Z nepovinné odpovědi vyplývá, že jde o rodilé mluvčí, kteří se specializují pouze na výuku jazyka.

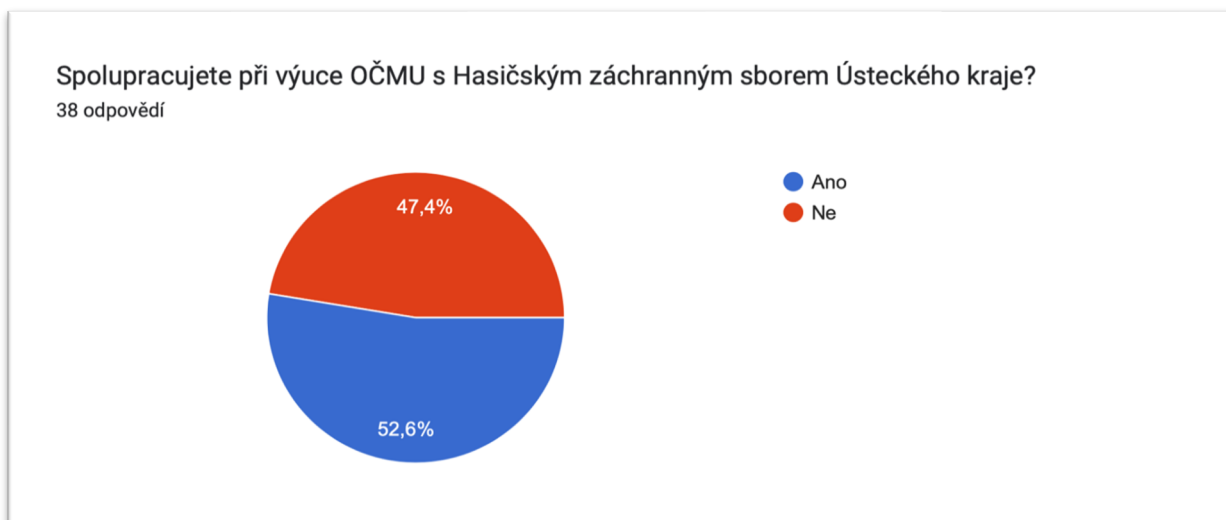
Otázka č. 6 – Domníváte se, že výuka problematiky OČMU je pro budoucí život žáku/děti prospěšná?

Graf 6: Prospěšnost výuky OČMU

Všichni dotazovaní učitelé se domnívají, že znalosti, schopnosti a dovednosti, které děti nabývají při výuce problematik OČMU jsou pro jejich život prospěšné.

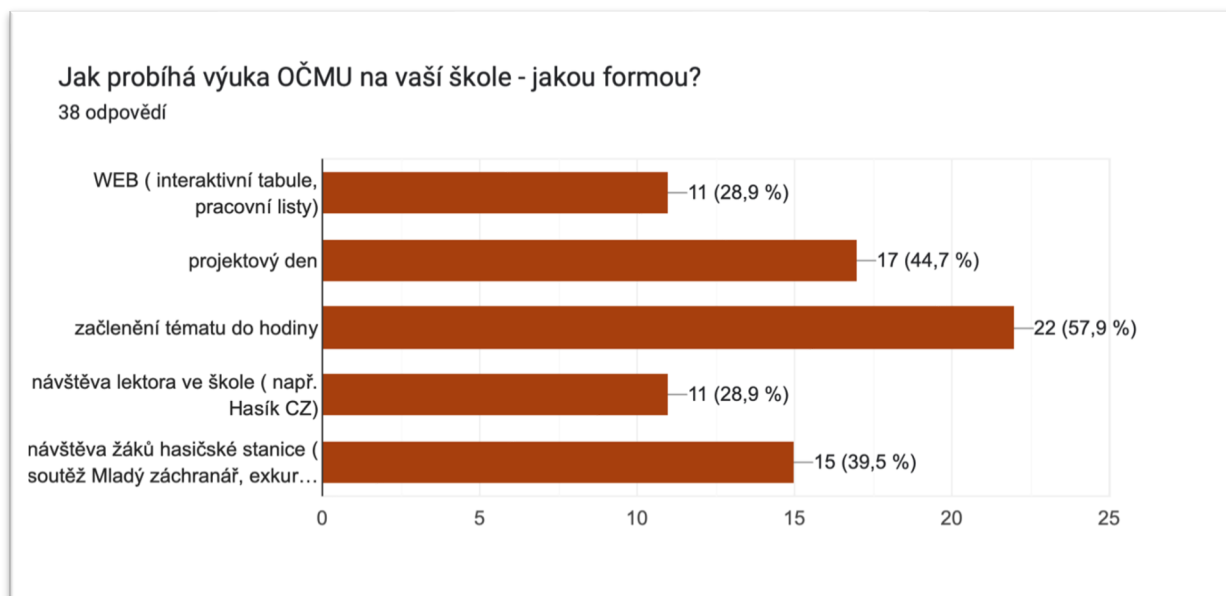
Otázka č. 7 – Spolupracujete při výuce OČMU s HZS Ústeckého kraje?

Graf 7: Spolupráce s HZS Ústeckého kraje

Více než 50 % učitelů uvedlo, že při přípravě na výuku a při výuce nějakým způsobem spolupracují s HZS Ústeckého kraje.

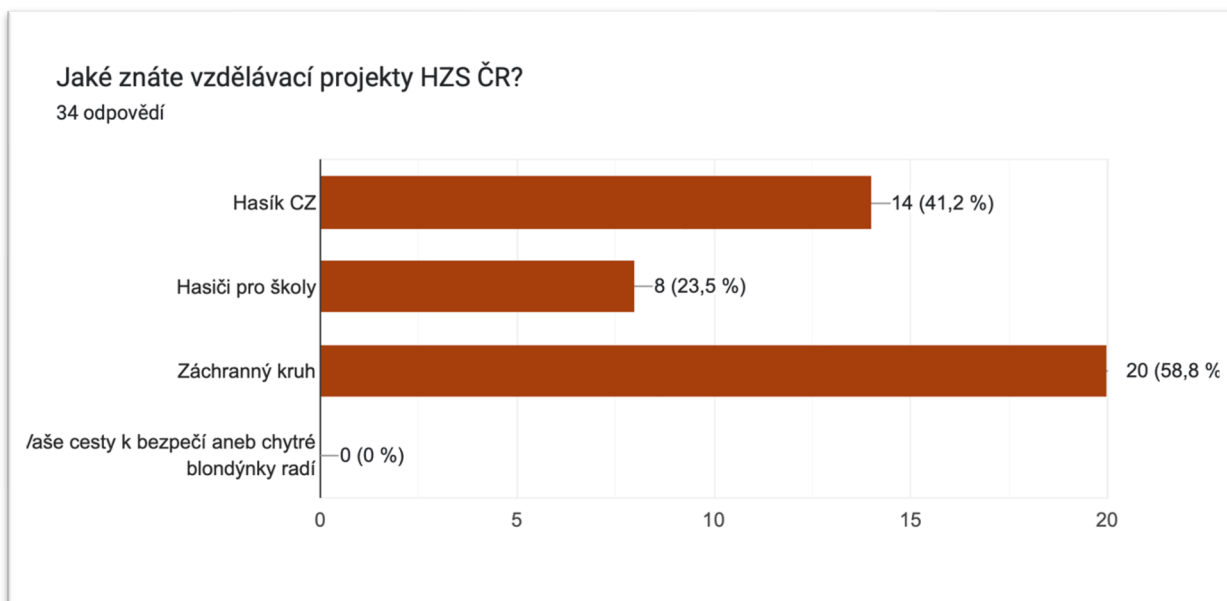
Otázka č. 8 – Jak probíhá výuka OČMU na vaší škole – jakou formou?

Graf 8: Forma výuky OČMU

V osmé otázce zkoumám způsob, jakým je výuka OČMU na daných školách prováděna. Z odpovědí vyplývá, že výuka je standardně zařazena do výuky, kdy jsou témata OČMU začleněna do standardní výuky v hodinách. Tuto výuku nejčastěji doplňují projektové dny a návštěvy žáků na stanicích či akcích HZS Ústeckého kraje.

Otázka č. 9 – Jaké znáte vzdělávací projekty HZS ČR?

Graf 9: Vzdělávací projekty HZS ČR

Ze 40 zúčastněných učitelů odpovědělo na otázku 34. Je možné konstatovat, že 6 z nich nezná ani jeden z uvedených projektů pro podporu výuky dané problematiky.

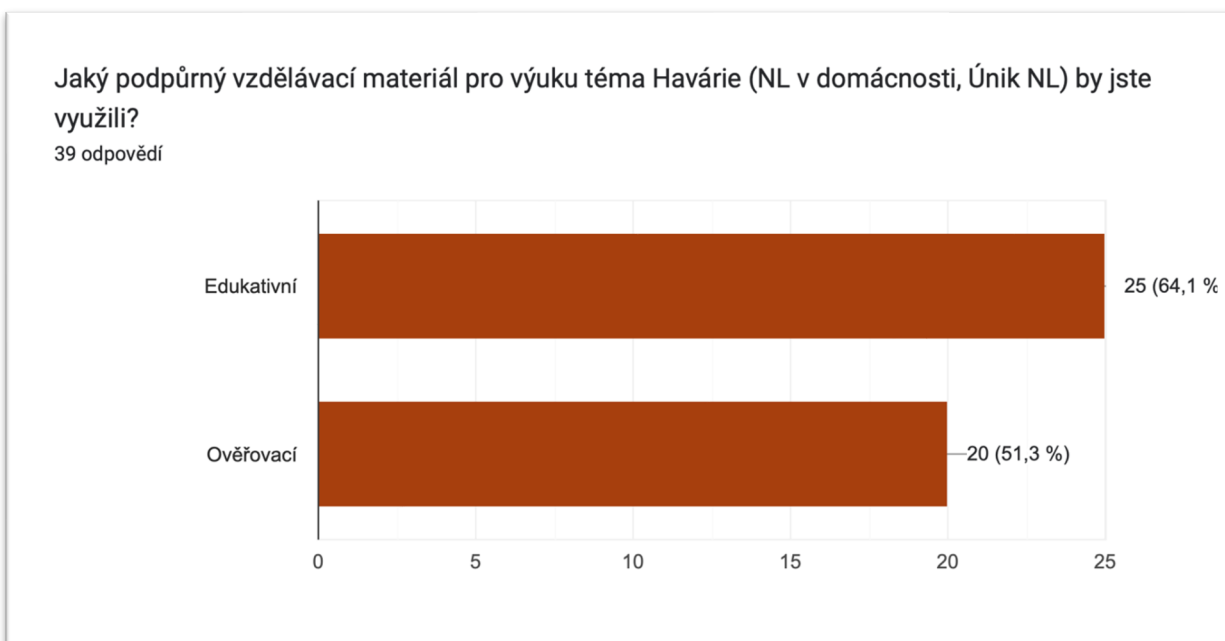
Projekt Záchranný kruh sehrává v oblasti školního vzdělávání v rámci našeho regionu významnou roli. V roce 2009 byl Ústeckým krajem zakoupena sada CD s interaktivními kurzy pro všechny školy v Ústeckém kraji. Tato sada byla distribuována pomocí HZS Ústeckého kraje na jejich seminářích pro učitele. Tento projekt byl jedním z prvních, které výuku OČMU na ZŠ podporoval, a to prostřednictvím výuky za využití interaktivních tabulí. Výukové hodiny Záchranného kruhu cílí spíše na 1. stupeň a pro výuku na 2. stupni již nejsou tolik využívány.

Naopak projekt Jihomoravského kraje s názvem „Vaše cesty k bezpečí aneb chytré blondýnky radí“ nebyl v Ústeckém kraji propagován pro práci ve školách. Jedná se o materiál, který je využitelný spíše pro přípravu na výuku a vzdělávání obyvatelstva.

Na rozdíl od toho má projekt Hasík CZ velkou oblibu u žáků i učitelů. Bohužel je však personálně, finančně a organizačně příliš náročný a v období pandemie Covid-19 nebylo možné ho provozovat, dlouhodobě je v podmínkách Ústeckého kraje na ústupu.

Projekt Hasiči pro školy je z těchto projektů nejmladší a jeho tvorba byla dokončena v době covidové pandemie, kdy byl také omezeně využíván k výuce. Projekt je pravidelně prezentován na seminářích pro pedagogy, které realizuje HZS Ústeckého kraje.

Otázka č. 10 – Jaký podpůrný vzdělávací materiál pro výuku téma havárie (NL v domácnosti, únik NL) byste využili?

Graf 10: Požadavky na podpůrný materiál

Z uvedených odpovědí je patrné, že 39 z celkového počtu 40 učitelů má zájem o vytvoření dalšího výukového materiálu s tematikou nebezpečných látek. V této otázce bylo možno zaškrtnout obě možnosti, tedy vyjádřit potřebu tvorby obou druhů výukového materiálu. Téměř 65 % učitelů by ocenilo výukový materiál edukativního charakteru a více než 50 % ověřovací.

Protože jedním z cílů této práce je i vytvoření dalšího vzdělávacího materiálu dle požadavků učitelů, rozhodl jsem se na tuto otázku zaměřit i v následujícím rozhovoru s učiteli, kteří tuto problematiku vyučují.

4.2. Polostrukturovaný rozhovor – upřesnění požadavků

Druhou fází byly rozhovory s vybranými pedagogy, které volně navazovaly na dotazník, konkrétně na otázky č. 9 a č. 10. Z dotazníku vyplynulo, že učitelé mají zájem o vytvoření dalšího materiálu, ovšem oproti mému předpokladu by spíše preferovali materiál edukativní. Při zadávání otázek do dotazníku jsem vycházel z předpokladu, že pro problematiku vzdělávání v oblasti nebezpečných chemických látek a chování při jejich úniku existuje poměrně hodně edukativních podkladů, tj. vzdělávacího materiálu pro výuku, ovšem téměř neexistuje materiál

ověřovací. Očekával jsem tedy, že požadavky na další podpůrný materiál budou směřovat k vytvoření ověřovacích materiálů, např. zadání úkolů pro děti v rámci projektového dne, hry a soutěže, modelové situace pro ověření správného pochopení.

Rozhovory byly provedeny s šesti pedagogy, kteří problematiku OČMU na školách vyučují. Cílem bylo seznámení konkrétních učitelů s výukový materiál s následným upřesněním požadavku na případný další výukový materiál k tematice nebezpečných chemických látek.

Problematika nebezpečných chemických látek je vhodná pro děti od 8. ročníku, protože je do výuky zařazena chemie a žáci dané téma lépe pochopí. Školní vzdělávací program toto téma většinou zařazuje do hodin chemie.

Zde považuji za vhodné zmínit skutečnost, že problematika havárie s únikem nebezpečné látky byla při posledních revizích v roce 2021 z RVP ZV vyjmuta. V prostředí severních Čech, kdy například v centru krajského města Ústí nad Labem je největší zóna havarijního plánování v ČR, je to dle mého názoru více než problematické.

1. Z jakých podkladů čerpáte při přípravě a výuce tématu Havárie (NL v domácnosti, únik NL)? Znáte, případně využíváte výukový materiál projektu Hasiči pro školy, téma Havárie (NL v domácnosti, únik NL)?

Většina dotázaných vyhledává podklady pro výuku na internetu, často dle doporučení HZS Ústeckého kraje (ze seminářů, doporučení pedagogicko-psychologické poradny atp.). Některé dotázané sahají po učebnicích a metodických příručkách, které ovšem často neodpovídají potřebám moderní výuky.

Z celkového počtu šesti dotázaných učitelek odpověděly kladně pouze dvě. Projekt Hasiči pro školy a jeho výukový materiál znají ze semináře HZS Ústeckého kraje (ten proběhl v roce 2019). Materiál pravidelně využívá pouze jedna z nich, které vyhovuje při výuce chemie prezentace i pracovní list pro děti. Druhá nevyučuje chemii, tudíž materiál pro toto téma nevyužívá, využívá jej pro výuku jiných témat, např. Volání na tísňovou linku, Hašení požáru.

Zbývající čtyři učitelky byly s materiálem seznámeny, ohlasy byly pozitivní a většina se domnívá, že pro výuku dané problematiky je zpracování co do formy i obsahu dostatečné. Za velmi vhodné považují doplnění prezentací pracovním listem a příručkou pro učitele.

2. Myslíte si, že dostupné materiály jsou pro podporu výuky tématu Havárie (NL v domácnosti, únik NL) dostatečné?

Dle vyjádření dotazovaných jsou některé učebnice zastaralé, a to jak obsahem, tak i přístupem a zpracováním. Neexistují vzdělávací videa, která by vhodně doplnila výklad v hodinách. Materiál vůbec nezahrnuje poskytování první pomoci při zasažení nebezpečnou chemickou látkou.

3. Co vám v těchto materiálech chybí, respektive co byste ocenila nebo vám při výuce pomohlo?

Pro výuku by všechny dotazované ocenily ucelenou řadu pracovních listů a prezentací. Většina se pozitivně vyjádřila k možnému využití materiálu, který jim byl prezentován, ovšem chybí jim zpracované modelové situace, které by děti musely řešit jako přípravu na mimořádnou událost, případně materiál, který by bylo možno využít a hravou formou ověřit znalosti dětí (hry, soutěže). Podle některých by vhodným doplněním mohl např. plakát či letáky, který by mohl být umístěn na nástěnce či by jej využít při projektovém dni.

4.3. Návrh materiálu

Pro výuku problematiky nebezpečných chemických látek a chování při jejich úniku je v rámci projektu Hasiči pro školy vytvořena výuková hodina, a to konkrétně 2. hodina z 9. ročníku Havárie. Hodina je obsahově rozdělena na čtyři tematické bloky:

1. Havárie – (obecná definice havárie a její druhy)
2. Nebezpečné látky a jejich označování (označování nebezpečných chemických látek a směsí s důrazem na chemii v domácnosti)
3. Havárie s únikem nebezpečných látek (únik nebezpečných chemických látek ze stacionárního zdroje a při přepravě)
4. Chování při úniku nebezpečných látek (pravidla chování při úniku nebezpečných chemických látek v uzavřeném prostoru a na volném prostranství).

K výukové hodině je vytvořena interaktivní prezentace, pracovní list pro děti, který navazuje na prezentaci, a také příručka pro učitele. Prezentace je koncipována jako edukativní

materiál s ověřovacími úkoly, které jsou doplněny dalšími úkoly v pracovním listě. Součástí materiálu se dodatečně stávají výukové bannery, plakáty a letáky.

Tento materiál považují učitelky, kterým byl prezentován, co do formy i obsahu za dostatečný pro výuku. Chybí jim ovšem nějaký návrh či podklad pro praktické procvičení daného tématu v praxi. Ocenily by také vytvoření nějakého materiálu, se kterým by děti měly možnost si hravou formou znalosti ověřit. Doplnění o banner, plakát či leták považují také za přínosné.

V rámci pracovní skupiny PVČ, které jsem dočasně součástí, bude navržen a vyroben banner (900 x 1200 mm, PVC folie), plakát (A2, laminovaný papír) a leták (½ A4, papír). Název materiálu bude Označování nebezpečných chemických látek bude obsahovat informaci o označování nebezpečných chemických látek podle CLP a doplněn bude praktickou ukázkou etikety běžně dostupného přípravku s výstražnými symboly a označením pokynů pro bezpečné skladování a větami o nebezpečnosti (p-věty a h-věty).

Materiál navrhovaný na základě výstupu dotazníkového šetření a následného rozhovoru:

1. Metodický list – ošetření oka zasaženého žíravou látkou

Metodickou pomůcku pro nácvik správného postupu ošetření oka zasaženého žíravou látkou. Metodický list bude obsahovat stanovení vzdělávacích a výchovných cílů – výstupů vzdělávání ve vztahu k obsahu učiva. To znamená, že děti se naučí nejen teoretický postup ošetření oka, ale nácvikem činnosti také budou rozvíjet své schopnosti a dovednosti. To znamená, že v případě potřeby budou schopny oko opravdu ošetřit. V tomto konkrétním případě se jedná o rozvoj základních životních kompetencí k řešení problému, případně i komunikačních a pracovních. Dále bude uveden podrobný postup, kdy v jednotlivých bodech bude popsán přesný postup ošetření zasaženého oka, a to vč. upozornění na co si dát pozor a také pravidla pro dodržení bezpečnosti při nácviku. Součástí metodického listu bude i soupis materiálu potřebného k nácviku ošetření zasaženého oka. Zpracovaný metodický list byl předložen ke schválení pracovní skupině PVČ ULK. Porada pracovní skupiny je plánována v dubnu. Návrh metodického listu je uveden v příloze této práce.

2. Hra Riskuj!

Připravím prezentaci zpracovanou ve formátu hry Riskuj!, kdy jednotlivci či skupinky dětí mají možnost si vybírat otázky z různých okruhů s různým bodovým hodnocením. Prezentace

bude zpracována v programu PowerPoint jako interaktivní, využitelná pro práci na interaktivních tabulích, kdy je možná ji ovládat prsty přímo na tabuli, což je pro děti zábavnější.

Zpracuji čtyři témata z oblasti nebezpečných chemických látek, jejich označování a chování při jejich úniku. Témata a z nich vycházející otázky budou vycházet z prezentací pro výukovou hodinu.

3. Karty v kroužkové vazbě

Bude se jednat o interaktivní pomůcku sloužící k ověření znalostí dětí v označování nebezpečných chemických látek. Děti se naučí a ověří si správnost v rozpoznávání výstražných symbolů a jejich významu. Budou schopny identifikovat různé druhy nebezpečí, jako je žíravost, hořlavost nebo toxicita u běžně dostupných přípravků, které mají ve svých domácnostech. Děti by měly být v rámci výuky informovány o rizicích spojených s chemickými látkami, procvičením těchto znalostí by mělo dojít k jejich upevnění.

Vycházet budu z běžně se vyskytujících chemických, drogistických či kosmetických přípravků v domácnosti. Vytvořím 5 sad karet, které budou obsahovat obrázky výstražných symbolů, názvy výstražných symbolů, p-věty, h-věty (konkrétní příklady z etiket), konkrétní přípravky (fotografie). Úkolem je pak správně přiřadit k výstražnému symbolu název, p-větu a h-větu z etikety a konkrétní přípravek.

Návrh na vytvoření mnou definovaného výukového materiálu bude předložen pracovní skupině na jednání v průběhu měsíce dubna. Po diskusi a možné úpravě bude materiál zadán do výroby, jeho realizaci očekávám v průběhu 1. pololetí 2024.

Výše uvedený materiál mohou učitelé použít v hodině chemie zaměřené na danou problematiku OČMU jako edukační pomůcku, zároveň jej je možné využít k ověření znalosti žáků při projektovém dni školy nebo při mimoškolních aktivitách či soutěžích typu Mladý záchranář. Lze ho využít například při realizaci stanoviště kdy žák či soutěžní družstvo při příchodu na stanoviště provede dle metodického listu ošetření osoby v podobě figuranta nebo figuríny, dále pak přiřadí výstražné symboly k obrázkům chemických či drogistických prostředků v kroužkové vazbě a na závěr si zahrají soutěžní hru Riskuj s otázkami k dané tematice. V hodině lze na hru Riskuj použít interaktivní tabuli, na stanovišti lze použít tablet. Stanoviště je možné propojit s další problematikou například voláním na tísňovou linku. Hodnocení si organizátor přizpůsobí svým požadavkům a celkovému zaměření soutěže.

4.4.Náklady na realizaci materiálu

Pracovní skupina HZS Ústeckého kraje ve spolupráci s učiteli pravidelně vytváří vzdělávací a výchovný materiál pro podporu vzdělávání v OČMU. Doplnuje tak podklady projektu Hasiči pro školy, aby zajistila pro školy ucelený a komplexní materiál k výuce. Každoročně tak HZS Ústeckého kraje investuje finanční prostředky do tvorby nových podkladů. Práce se sestává z vytvoření obsahové náplně a grafické podoby (představy) a na základě takto definovaných požadavků vytváří grafik podklady (obrázky a grafiku) a sestavuje je do tiskových podkladů. Následně je pak materiál zadán do tisku, dle potřeb a finančních možností. Časový úsek od vytvoření záměru k realizaci tak může trvat poměrně dlouho, někdy i rok.

Materiál, který bude vytvořen v letošním roce k doplnění výukové hodiny havárie jsem popsal v předcházející kapitole. Pro zpracování přehledu finanční náročnosti na vytvoření konkrétního materiálu jsem si vyžádal informace od vedoucí pracovní skupiny PVC HZS Ústeckého kraje. Rozpočet vychází z cenové nabídky roku 2023 na stejný či podobný materiál.

Druh materiálu	Materiál	Cena za ks s DPH	Náklad, počet	Cena celkem
Banner 900 x 1200 mm	PVC folie	653,40 Kč	8	5.227,20 Kč
Leták ½ A4	Papír	1,71 Kč	1.500	2.559,15 Kč
Plakát A2	Laminovaný papír	27,70 Kč	400	11078,76 Kč
Karty v kroužkové vazbě	Laminovaný papír, kroužková vazba	121 Kč	8	968,00 Kč
Grafické práce + grafika	Služba	726 Kč/hod.	12	8.712,00 Kč
Metodický list	Laminovaný papír	14,52 Kč	100	1.452,00 Kč
Hra Riskuj!	Digitální zpracování	0 Kč	1	0
Cena celkem				29.997,11 Kč

Obrázek 5: Rozpočet

Celkový rozpočet na realizaci materiálu je 30.000 Kč, které čerpá HZS Ústeckého kraje z dotace Ústeckého kraje na tvorbu vzdělávacího a výchovného materiálu. V propočtu jsou počty materiálu, který je vytvářen pro vzdělávací činnosti HZS Ústeckého kraje (bannery a karty v kroužkové vazbě), a to vždy 1 ks na územní odbor a 1 ks pro krajské ředitelství, a dále

tiskový materiál určen pro rozdělení na jednotlivé územní odbory. Položka grafické práce je vyjádřením nákladů na tvorbu tiskových podkladů. K tématu Havárie byla vytvořena grafika již v době, kdy byly realizovány interaktivní prezentace, ta byla využita i při sestavení tohoto materiálu.

Závěr

Život v bezpečí je jedním ze základních požadavků lidské společnosti. Tato potřeba je naléhavější a citlivější, když se jedná o naše děti. Bohužel, dnešní svět není prostorem bez rizik a neočekávaných událostí. Vzniku některých mimořádných událostí můžeme zabránit, většinu však neovlivníme a pouze návyky a znalost pravidel chování mohou případné negativní účinky zmírnit nebo je úplně eliminovat.

V průběhu své práce jsem analyzoval historii vzdělávání a přípravy obyvatelstva na mimořádné události. Je zřejmé, že stát si uvědomuje význam vzdělávání dětí v oblasti bezpečnosti, a to bez ohledu na období nebo systém. Politické cíle tohoto vzdělávání se sice mohou v průběhu času měnit, ovšem podstata zůstává stejná.

I v současné době je otázka vzdělávání v oblasti mimořádných událostí začleněna do výuky na všech úrovních českých škol. Považuji však za problematické, že pro výuku není zaveden jednotný předmět, který by nahradil dříve známou brannou výchovu. Výuka témat OČMU je roztržštěná téměř do všech vzdělávacích oblastí, tím se stává okrajovou a těžko uchopitelnou. Z mého výzkumu vyplývá, že učitelé, kteří sami zažili v dětství brannou výchovu, mají mnohem lepší povědomí o tom, co je v rámci výuky podstatné a důležité. Zároveň je zjevné, že učitelé by si přáli mít k dispozici komplexní výukový materiál, protože je časově i odborně náročné si jej vytvářet. HZS Ústeckého kraje v rámci svého projektu Hasiči pro školy podobný materiál vytváří, avšak učitelům stále chybí podklady pro praktický nácvik a ověření znalostí dětí. V tomto ohledu je nezbytná úzká spolupráce obou stran, aby se tento materiál dále doplňoval, zejména o témata a formy, které sami učitelé požadují.

Nicméně je rovněž klíčová podpora ze strany státu, aby se vzdělávání a výuka týkající se problematiky OČMU dostaly do škol v dostatečném rozsahu, přizpůsobeném potřebám současné společnosti a jejích proměn. To vše bez nutnosti zvyšování časové náročnosti v již tak nabitém vzdělávacím programu základních škol.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

[1] - ŠIMEK, Jan a HALÍŘOVÁ, Martina. *Škola a válka: branná výchova v české škole*. Praha: Národní pedagogické muzeum a knihovna J.A. Komenského, 2021. ISBN 978-80-86935-56-0.

[2] - KAVAN, Štěpán. *Ochrana člověka a společnosti – vývoj vzdělávání v bezpečnostních tématech*. Praha: NLN, 2020. ISBN 978-80-7422-753-0.

[3] - MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *RVP – Rámcové vzdělávací programy*[online]. [cit. 2023-10-24]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/#rozcestnik> -Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání Praha leden 2021 červen 2023 [online]. [cit. 2023-10-24]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

[4] - VÚP PRAHA. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*. 2007. ISBN 978-80-87000-07-6.

[5] MIKULKA, Bohdan, Štěpán MIKULKA a Miroslav PIŇOS. *Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva příručka pro instruktory*. Druhé revidované. Bruntál - Ostrava: HZS Moravskoslezského kraje, 2008.

[6] ZÁCHRANNÝ KRUH. *O nás*. Online. ASOCIACE ZÁCHRANNÝ KRUH. [Záchranný- kruh.cz](http://zachranny-kruh.cz). Dostupné z: <https://www.zachranny-kruh.cz>. [cit. 2023-11-19].

[7] © 2023 GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ HASIČSKÉHO ZÁCHRANNÉHO SBORU ČR. *HZS Zlínského kraje - "Hasiči pro školy"*. Online. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/hasici-pro-skoly-druhy-rocnik-projektu-byl-slavnostne-predan-pedagogum.aspx>. [cit. 2023-11-19].

[8] HZS. *Chytré blondýny radí* [online]. [cit. 2024-01-31]. Dostupné z : <https://www.krizport.cz/system/files/files/download/blondyny-radi-a5-2019.pdf>

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Školy zařazené do dotazníkového šetření

Graf 2: Vyučované předměty

Graf 3: Délka praxe

Graf 4: Branný výchova – osobní zkušenost

Graf 5: Pojem „Ochrana člověka za mimořádných událostí a běžných rizik“

Graf 6: Prospěšnost výuky OČMU

Graf 7: Spolupráce s HZS Ústeckého kraje

Graf 8: Forma výuky OČMU

Graf 9: Vzdělávací projekty HZS ČR

Graf 10: Požadavky na podpůrný materiál

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Projekt Hasík CZ

Obrázek 2: Záchranný kruh

Obrázek 3: Hasiči pro školy - výuková hodina Havárie

Obrázek 4: Vaše cesty k bezpečí

Obrázek 6: Rozpočet

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

Příloha P II: Návrh metodického listu – ošetření oka zasaženého žíravou látkou

Příloha P III: Certifikát o absolvování kurzu Hasík CZ – Výuka dětí v oblasti PO a OO

Příloha P IV: Poděkování generálního ředitele HZS ČR za spolupráci při implementaci OČMU do vzdělávání

OČMU - 9. ročník Havárie

Kvalitativní výzkumná sonda - dotazník, zjišťuje stav výuky na vybraných školách k danému tématu

1. Na jaké škole vyučujete?

Označte jen jednu elipsu.

ZŠ Dubí 1 ZŠ

Dubí 2

ZŠ U Nových Lázní TP

Masarykova základní škola a Mateřská škola Krupka

ZŠ Peruc

2. Jaké předměty vyučujete?

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

Občanská nauka

Chemie

Fyzika

Dějepis

Přírodopis

Jiné: _____

3. Délka vaší praxe

Označte jen jednu elipsu.

do 5 let

5 - 10 let

nad 10let

4. Zažil/a jste jako žák základní školy brannou výchovu?

Označte jen jednu elipsu.

Ano

Ne

5. Znáte pojem, "Ochrana člověka za mimořádných událostí a běžných rizik" (OČMU)?

Označte jen jednu elipsu.

Ano

Ne

6. Domníváte se, že výuka problematiky OČMU je pro budoucí život žáků/děti prospěšný?

Označte jen jednu elipsu.

Ano

Ne

7. Spolupracujete při výuce OČMU s Hasičským záchranným sborem Ústeckého kraje?

Označte jen jednu elipsu.

Ano

Ne

8. Jak probíhá výuka OČMU na vaší škole - jakou formou?

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

WEB (interaktivní tabule, pracovní

listy) projektový den začlenění

tématu do hodiny

návštěva lektora ve škole (např. Hasík CZ)

návštěva žáků hasičské stanice (soutěž Mladý záchranář, exkurze, atd....)

9. Jaké znáte vzdělávací projekty HZS ČR?

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

Hasík CZ

Hasiči pro školy

Záchranný kruh

Vaše cesty k bezpečí aneb chytré blondýnky radí

10. Jaký podpůrný vzdělávací materiál pro výuku téma Havárie (NL v domácnosti, Únik NL) by jste využili?

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

Edukativní

Ověřovací

Obsah není vytvořen ani schválen Googlem.

Formuláře
Google Formuláře

Ošetření oka zasaženého žíravou látkou

Vzdělávací cíl:

- Seznámit žáky s postupem první pomoci při zasažení oka žíravou látkou.
- Procvičit praktické dovednosti spojené s ošetřením oka.

Výchovný cíl:

- Rozvíjet odpovědnost a empatii u studentů. Učit je, jak reagovat v krizových situacích a pomáhat druhým.
- Zvyšovat povědomí o bezpečnosti a důležitosti první pomoci. Studenti by měli chápat, že rychlá a správná reakce může zachránit zrak a minimalizovat následky.

Tímto způsobem se studenti naučí nejen konkrétní postup ošetření oka, ale také budou rozvíjet své dovednosti a postoje k péči o druhé.

Materiál:

- Model oka (nebo obrázek oka pro vizuální ukázkou).
- Sterilní obvaz nebo sterilní krytí (gáza/šátek).
- Sterilní fyziologický roztok nebo čistá voda.

Postup:

Zabezpečení bezpečnosti:

- Ujistěte se, že jste v bezpečném prostředí.
- Nasadte si ochranné rukavice, abychom minimalizovali riziko infekce.

Vypláchnutí oka:

- Požádejte postiženou osobu, aby se naklonila nad umyvadlo.
- Požádejte postiženou osobu, aby pomalu a opatrně otevřela postižené oko.
- Postižené oko je třeba vymývat od **vnitřního koutku směrem k vnějšímu**, aby nedošlo k zasažení zdravého oka.
- Pomocí sterilního obvazu opláchněte oko pod tekoucí vodou nebo fyziologickým roztokem. Oplachujte minimálně 15 minut.

Pokračujte v oplachování:

- Pokud je to možné, požádejte postiženou osobu, aby si držela otevřené oko.
- Oplachujte, dokud se neodstraní veškerá žíravá látka.

Zavolejte odbornou pomoc:

- I když se zdá, že oči jsou opláchnuty, je důležité zavolat odbornou pomoc (např. záchrannou službu na lince 155).

Obvazová technika:

- Sterilně překryjte obě oči (gáza, obvaz, šátek).

Zachovejte klid a uklidněte postiženou osobu:

- Oční zranění může být stresující. Uklidněte postiženou osobu a ujistěte ji, že se o ni postaráte.

Upozornění:

- **Nikdy nepoužívejte sílu na otevření oka.** Pokud je oko zavřené, nechte ho tak a pokračujte v oplachování.
- **Nepoužívejte alkohol nebo jiné chemikálie k oplachování oka.** Použijte pouze sterilní fyziologický roztok nebo čistou vodu.

Tento postup je pouze orientační. Vždy je nejlepší konzultovat odborníka na první pomoc nebo lékaře.

Poznámka - návrhy pro pracovní skupinu:

Metodický list by bylo možné doplnit o:

- Návrh postupu nácviku (např. rozdělení do dvojic/skupin)
- Hodnocení (vyhodnocení) nácviku
- Sebehodnocení žáků
- Timeing jednotlivých fází
- Zapracování dalších činností (např. volání na tísňovou linku, práce s výstražnými tabulkami – balení přípravku)

Citadela Bruntál
IČ: 65893603 - zapsána v obchodním rejstříku sp. zn. L12836, vedeného u Krajského soudu v Ostravě
Akreditace MŠMT ČR k provádění vzdělávacího programu udělena pod č.j. 50 289/2012-201

CERTIFIKÁT

MILAN ROUTNER

narozen(a) 31. 7. 1977

absolvoval(a) ve dnech 27. února 2015 až 12. dubna 2015 vzdělávací program

HASÍK CZ - VÝCHOVA DĚTÍ V OBLASTI POŽÁRNÍ OCHRANY A OCHRANY OBYVATELSTVA

realizovaný ve spolupráci s Hasičským záchranným sborem Ústeckého kraje
v celkovém rozsahu 18 hodin metodického kurzu a 12 hodin semináře.

Místo konání akce: **HZS Ústeckého kraje, CFS Teplice, Riegrova 1898**
Akreditace vzdělávacího programu udělena MŠMT ČR
pod č.j. 49 437/2012-201-913

Lektorský tým: **Mgr. Miroslav Piňos, Bohdan Mikuška, Štěpán Mikuška**
www.hasik.cz
Bruntál, 12. dubna 2015

plk. Ing. Roman Vyskočil
předseda rady Citadela Bruntál
vedoucí programu
IČ: 65893603

Mgr. Miroslav Piňos
vedoucí programu
předseda rady Citadela Bruntál
IČ: 65893603

sigm. HASIK CZ/2015/01/HZS/USK

Príloha P IV: Poděkování generálního ředitele HZS ČR za spolupráci při implementaci OČMU do vzdělávání

